

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Mgr. Lenka Pokorná

Preference rodičů při výběru mateřské školy

Olomouc 2016

vedoucí práce: Mgr. Alena Berčíková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s výhradním použitím zdrojů uvedených v seznamu použité literatury.

V Brně dne 19. 4. 2016

.....

podpis

Poděkování

Na prvním místě děkuji Mgr. Aleně Berčíkové za odborné vedení bakalářské práce, cenné rady a věcné připomínky. Mé poděkování patří mateřským školám a respondentům, kteří se podíleli na výzkumném šetření. V neposlední řadě děkuji za podporu rodině a přátelům.

Obsah

Úvod	5
1 Předškolní vzdělávání.....	7
1.1 Význam předškolního vzdělávání.....	7
1.2 Proměny směřující k pluralitě v předškolním vzdělávání.....	9
1.3 Dvouúrovňové kurikulum.....	11
1.3.1 Rámcový vzdělávací program.....	12
1.3.2 Školní vzdělávací program.....	13
2 Současná rodina.....	15
2. 1 Funkce rodiny	16
2. 2 Výchova dětí v rodině.....	17
2. 3 Rodina a mateřská škola	19
3 Dítě předškolního věku.....	23
3.1 Potřeby dítěte předškolního věku	23
3.2 Zájmy dítěte předškolního věku	28
4. Přehled současných typů mateřských škol	30
5. Empirická část	33
5.1 Charakteristika výzkumu	33
5.1.1 Cíle praktické části.....	33
5. 1. 2 Popis výzkumného vzorku a administrace dotazníku	34
5. 1. 3 Výzkumný nástroj	35
5. 2 Analýza a interpretace výsledků výzkumu	35
5. 4. Shrnutí výzkumného šetření	49
Závěr.....	51
Seznam použité literatury	53
Přílohy	
Seznam použitých zkratk	
Anotace	

Úvod

Téma práce „*Preference rodičů při výběru mateřské školy*“ jsem zvolila s ohledem na dosavadní zkušenosti z působení ve státní a následně soukromé mateřské škole. Po nástupu do nové mateřské školy jsem přirozeně srovnávala různé oblasti života v nich a mnohokrát jsem si položila otázku, proč rodiče přihlásili dítě právě do této mateřské školy. Mým záměrem není hodnotit získané zkušenosti, ale poukázat na to, že rodiče mají možnost volby formy předškolního vzdělávání. Vstup do předškolního zařízení je významným momentem v životě dítěte i rodiny. Je tedy jistě přínosné věnovat pozornost výběru mateřské školy, která nadále bude spojena s vývojem dítěte i životem rodiny.

První kapitola práce poukazuje na význam předškolního vzdělávání a stručně reflektuje jeho proměny směrem k současnému stavu, přibližuje současnou kurikulární politiku. Objasňuje skutečnost, že díky zakotveným změnám mají dnes rodiče možnost volby předškolního zařízení.

Druhá kapitola se věnuje otázce rodiny. Informuje nás o funkcích a rozmanitosti životních stylů současné rodiny, které se mohou odrážet ve volbě předškolní instituce. Nastiňuje vztah rodiny a mateřské školy s ohledem na práva i odpovědnosti rodiny a na význam vzájemné spolupráce pro rozvoj dítěte.

Dítě je tím, kdo bude v předškolním zařízení trávit značnou část dne. Volba mateřské školy by proto měla probíhat s ohledem na jedinečnosti dítěte. Třetí kapitola nás upozorňuje na jeho potřeby a charakterizuje dětské zájmy.

Čtvrtá kapitola podává přehled možností předškolního vzdělávání, které nabízí současný vzdělávací systém.

Pátá kapitola představuje praktickou část práce. Je věnována empirickému šetření kvantitativního charakteru. Zabývá se otázkou volby mateřské školy ve městě Brně, mapuje informovanost rodičů o vybraných předškolních institucích, zjišťuje, které okolnosti rodiče považují za významné při výběru mateřské školy. Výsledky byly zpracovány, graficky znázorněny a následně interpretovány.

Hlavním cílem bakalářské práce je upozornit na možnost a význam volby předškolního zařízení a sledovat přístup rodičů zkoumaného souboru k volbě mateřské školy.

Cílem teoretické části je objasnit pluralitu ve školství, která vychází vstříc variabilitě životních stylů rodin a individualitám dětí, včetně představení ukázek příkladů, které mohou mít vliv na rozhodnutí pro vhodnou mateřskou školu.

Cílem praktické části je zmapování informovanosti rodičů o předškolních zařízeních, do nichž si podávají přihlášky, a postihnoutí faktorů, které jsou významné při volbě mateřské školy. Přitom si uvědomuji, že uvedená problematika se dotýká především rodin žijících ve větších obcích či v jejich blízkosti, pro něž je dostupná širší paleta mateřských škol.

1 Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání je počátečním stupněm na poli vzdělávání, představuje první krok na cestě dnes tolik nezbytného celoživotního vzdělávání. V České republice je veřejnou službou, institucionálně zajišťovanou mateřskými školami, popřípadě je realizováno v přípravných třídách základních škol. Zpravidla je organizováno pro děti ve věku od tří do šesti let. Přesto, že jde o nejnižší stupeň vzdělávací dráhy, docházka do mateřské školy hraje v životě dítěte významnou roli.

Pro účel této práce budeme předškolním vzděláváním rozumět výchovu a vzdělávání dětí ve věku 3-6 let uskutečňované v mateřských školách.

1.1 Význam předškolního vzdělávání

Úkolem institucionálního předškolního vzdělání je doplňovat rodinnou výchovu. Pojetí současného předškolního vzdělávání vychází z respektování vývojových specifíků věkové skupiny a současně z respektování osobnosti dítěte, jeho individuálních potřeb a zájmů, vytváří podmínky pro optimální rozvoj odpovídající osobním možnostem jednotlivých dětí, připravuje podnětné prostředí pro učení.

Dle Školského zákona (Zákon č. 561/2004 Sb., část druhá, § 33) „*předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.*“

Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte a poskytovat mu odbornou péči. Úkolem je rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho spokojenost, získávání zkušeností, napomáhat v chápání okolního světa a motivovat ho k dalšímu poznávání a učení, včetně učení žít ve společnosti. Podílí se na přípravě dítěte pro život.

Šmelová (2004) přehledně člení a nastiňuje funkce předškolního vzdělávání následovně:

- ~ **funkce pečovatelská** – vnímaná jako poskytování odborné péče dětem předškolního věku, současně jako vedení dětí k péči o své zdraví;

- ~ **funkce vzdělávací** – předškolní vzdělávání se zaměřuje na rozvoj dítěte, jeho učení a poznání a vytváří tak předpoklady pro pokračování ve vzdělávání s ohledem na individuální možnosti dětí;
- ~ **funkce socializační** – mateřská škola je po rodině druhotným socializačním prostředím dítěte, navazuje na působení rodiny a současně je místem, kde se dítě začleňuje mezi své vrstevníky, osvojuje si pravidla soužití, učí se vyjednávat, prosazovat, komunikovat s ostatními;
- ~ **integrační** – předškolní vzdělávání se zaměřuje na vytváření klíčových kompetencí a vytváří tak předpoklady pro celoživotní vzdělávání a uplatnitelnost v osobním i pracovním životě;
- ~ **personalizační** – systematické předškolní vzdělávání neopomíjí ohled na jedinečnosti každého dítěte, podporuje a oceňuje individualitu každého jedince a vede ho k získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící ve svém okolí.

Horká, Syslová (2011) přidávají funkci **hodnotovou** – záměrné vytváření životních hodnot a postojů ke světu, zdraví, práci, přátelství, autoritám,...

Matějček (2013, s. 47) poskytuje pohled na mateřskou školu z pozice dítěte předškolního věku zájímajícího se o okolní svět, rozšiřujícího rodinný okruh o vztah k druhým dětem, toužícího po společnosti vrstevníků: „*Jesle jsou zařízením pro dospělé a děti samy by si je nikdy nevymyslely – kdežto mateřská škola je zařízením pro děti a děti by si ji vymyslely, i kdyby v dnešní podobě nebyla. Potřebují ji.*“ a dodává: *Děti, které nemají možnost do mateřské školy chodit, jsou do jisté míry ochuzovány.*“ (Matějček, 2013, s. 49)

Kořátková (2014) zdůrazňuje širší význam předškolního vzdělávání:

- ~ **pro dítě** – cílem je nalézt a rozvinout dispozice dítěte v nejrůznějších oblastech jeho osobnosti;
- ~ **pro rodinu** – cílem je pomoci se vzděláváním a rozvojem sociálních dovedností a pomoci rodičům při nástupu do zaměstnání;
- ~ **pro společnost** – vybavení každého jedince užitečným vzděláním a celkovou způsobilostí k životu a soužití mezi lidmi.

Předškolní vzdělávání svým charakterem představuje specifický stupeň vzdělávání, zahrnuje jak aspekty vzdělávací, tak výchovné, předností je cílevědomé vytváření vhodných podmínek pro rozvoj a vzdělávání dítěte v celé šíři jeho osobnosti a to přirozenou, nenásilnou formou. Je důležitým stupněm v přípravě dítěte pro budoucí život.

1.2 Proměny směřující k pluralitě v předškolním vzdělávání

Předškolní vzdělávání prošlo během svého vývoje řadou změn. Pojetí a cíle předškolního vzdělávání byly odrazem politického dění, společenských či filozofických názorů. Různá pojetí se promítají do možnosti volby a zájmu rodičů o výběr mateřské školy.

Zpočátku byl vznik veřejných předškolních institucí zdůvodňován sociálně pečovatelským posláním, hlavní cíl byl spatřován v zastoupení rodinné péče v době, kdy rodiče odchází za prací. Sociocentrické zaměření, typické pro československé školství v období po roce 1948, bylo obdobím snah o jednotný závazný program, který klade do popředí společenské zájmy. (Opravilová in Kolláriková, Pupala, 2001) V tomto období, kdy každá mateřská škola pracovala podle společného programu, ztrácel výběr předškolní instituce na smysluplnosti, děti byly obvykle přijímány na základě tzv. spádovosti podle místa bydliště. Listopadovou revolucí v roce 1989 byla ukončena etapa vývoje socialistické školy, nastává kritické vyrovnávání se s uplynulým obdobím. V československé, později v české vzdělávací politice se uskutečnilo několik významných obrátů.

V první fázi transformace po roce 1989 dochází k rozhodnému odmítnutí tehdejšího stavu školství. Dochází k deideologizaci cílů a obsahu vzdělávání, k demonopolizaci státního školství umožňující zřizování soukromých a církevních škol, rodiče, příp. žáci získávají právo na svobodnou volbu školy a vzdělávací dráhy. Obnovují se kontakty se západní pedagogikou, roste zájem o alternativní školy, liberalizují se formy a metody vzdělávání. (Jůva, 1997) Prosazuje se model osobnostní orientace výchovy, který zdůrazňuje ohled na individuální možnosti, potřeby a zájmy, uplatňuje se individualizovaný přístup ke každé osobnosti dítěte. Nabízí se variabilita vzdělávacích programů mateřských škol, rodiče mohou podávat přihlášky k předškolnímu vzdělávání na základě vlastních kritérií a jedinečností svých dětí. Všechny změny však nenesly pozitivní dopad, jednou z nich bylo např. omezení dostupnosti předškolní výchovy, úsporná opatření, nedostatečné ohodnocení učitelů aj. První fáze transformace byla okamžitou reakcí na politickou situaci, nestavěla na dlouhodobější perspektivě rozvoje školství. (Walterová, 2004)

Od druhé poloviny 90. let se začal prosazovat přístup, který za hlavní zdroj reformy českého školství pokládal analýzu obecných tendencí vývoje vzdělávacích soustav ve vyspělých demokratických zemích, kritické posouzení domácí situace domácími i zahraničními odborníky (např. týmem expertů Výboru pro vzdělávání Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj - OECD) včetně srovnávání se světovým stavem a doporučení proměn českého vzdělávání. (Walterová, 2004) Vyvrcholením tohoto vývoje se stala *Bílá kniha*, o níž je podrobněji pojednáno v následujícím textu.

Za základní dokumenty současné vzdělávací politiky udávající směr také předškolnímu vzdělávání lze považovat:

- ~ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha, 2001)* – koncepční dokument, formuluje myšlenková východiska, obecné záměry směřující pro vývoj vzdělávací soustavy. Na úrovni předškolního vzdělávání Bílá kniha vyzdvihuje význam institucionálního předškolního vzdělávání, objasňuje potřebu zvyšovat kvalitu a dostupnost, mezi konkrétními doporučeními uvádí např.: vypracovat rámcový program pro předškolní vzdělávání a v něm nově formulovat rámcové cíle, obsah a předpokládané výsledky vzdělávání a zabezpečit jeho aplikaci do konkrétních podmínek jednotlivých škol, zajistit zvyšování kvalifikace pedagogů předškolního vzdělávání, zajistit všeobecnou dostupnost předškolního vzdělávání bez jakéhokoli omezení (finančního, zdravotního, kapacitního apod.);
- ~ *zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* – předškolní vzdělávání se stává legitimní součástí vzdělávacího systému, reaguje na doporučení v Bílé knize;
- ~ *zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů* – definuje pedagogického pracovníka, předpoklady a požadavky pro výkon funkce, získávání odborné kvalifikace, další vzdělávání pedagogických pracovníků;
- ~ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* (dále RVP PV) – kurikulární dokument, komplexním způsobem vymezuje koncepci, cíle, obsah a případně i další parametry vzdělávání, usměrňuje vzdělávání na všech školách. První verze byla vydána roku 2001, tato pokusná verze byla v roce 2004 upravena do současné podoby;
- ~ výroky uvedené v zákonech jsou doplňovány nebo specifikovány v novelách, vyhláškách a nařízeních, právních výkladech, směrnicích, metodických pokynech (např.: *vyhláška č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání* a její novelizovaná podoba

- vyhláška č. 214/2012 Sb., vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných);
- ~ na základě školského zákona byl zpracován *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky* v letech 2007, 2011 – strategický dokument, v němž jsou formulovány cíle a kritéria vzdělávací politiky. Pro předškolní vzdělávání je v roce 2007 v dokumentu zdůrazněna povinnost mateřských škol vytvořit své školní vzdělávací programy a pracovat podle nich od 1. 9. 2007. V roce 2011 se mezi požadavky objevuje nutnost zvýšení dostupnosti předškolního vzdělávání (např. zavedením firemních školek), podporovat a zvyšovat kvalitu vzdělávání počáteční přípravy i dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, usilovat o zlepšení finančního ohodnocení aj.;
  - ~ *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 – 2020* (s. 15) stanoví jako hlavní úkoly v oblasti předškolního vzdělávání „především zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání a podpora mateřských škol při začleňování dětí ze znevýhodněných skupin, v místech zvýšeného zájmu o předškolní vzdělávání navýšení nedostatečných kapacit mateřských škol a zvyšování kvality předškolního vzdělávání.“ Některé dříve uváděné cíle přetrvávají. Zásadní změnou je zavedení povinnosti posledního ročníku předškolního vzdělávání před vstupem do základní školy.

Uvedené dokumenty si nečiní nárok na vyčerpávající výčet, jde pouze o výběr nejpodstatnějších kroků dotýkajících se předškolního vzdělávání.

Po roce 1989 se otevřel se prostor pro variabilitu, inovace a alternativy ve školství, rodiče získávají možnost volby školy pro své děti. I přes uvedené proměny ve směru demokratizace a pluralitního charakteru je nezbytné formulovat jisté společné vize, obecné, minimální požadavky, které jsou v rukou české vzdělávací politiky a promítají se ve školské legislativě, koncepčních programech, kurikulárních dokumentech.

1.3 Dvouúrovňové kurikulum

Kurikulární politika je součástí vzdělávací politiky. Současná kurikulární politika spočívá v tom, že na jedné straně vymezuje společné, obecně závazné jádro vzdělávání, na druhé dává prostor pro pedagogickou autonomii a tvořivost škol. (Vališová, Kasíková, 2007)

Současná podoba dvouúrovňového kurikula:

- ~ akceptuje přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku, promítá je do obsahu, forem a metod zdělávání;
- ~ umožňuje rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb;
- ~ zaměřuje se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání;
- ~ definuje kvalitu předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet;
- ~ zajišťuje srovnatelnou pedagogickou účinnost vzdělávacích programů vytvářených a poskytovaných jednotlivými mateřskými školami;
- ~ vytváří prostor pro rozvoj různých programů a koncepcí i pro individuální profilaci každé mateřské školy;
- ~ umožňuje mateřským školám využívat různých forem i metod vzdělávání a přizpůsobovat vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám;
- ~ poskytuje rámcová kritéria využitelná pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy i poskytovaného vzdělávání. (dle RVP PV, 2004)

1.3.1 Rámcový vzdělávací program

Státní úroveň kurikulárních dokumentů představují Rámcové vzdělávací programy (dále RVP) pro jednotlivé stupně škol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*¹ je závazný pro všechny mateřské školy zapsané v síti škol a školských zařízení. (Smolíková, 2005) RVP PV (2004) vymezuje předškolní vzdělávání v systému vzdělávání, objasňuje pojetí a cíle předškolního vzdělávání, pojednává o vzdělávacím obsahu a oblastech, stanovuje podmínky předškolního vzdělávání, zabývá se otázkou vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí mimořádně nadaných, autoevaluací a hodnocením v rámci mateřských škol, určuje zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu, dotýká se také nároků kladených na předškolního pedagoga.

---

¹ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5.

Jedním ze zásadních pojmů se stávají klíčové kompetence. Klíčové kompetence představují cílovou kategorii formulovanou v podobě výstupů, lze je charakterizovat jako obecnější způsobilosti, jako soubory vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. (RVP PV, 2004) Jejich osvojování je dlouhodobý proces, o jejich vytváření a zdokonalování je třeba cíleně usilovat již v předškolním období, pro které byly stanoveny klíčové kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, činnostní a občanské, mají podobu výstupů dosažitelných na konci předškolního vzdělávání. V etapě předškolního vzdělávání jde o utváření elementárních základů klíčových kompetencí, o něž se bude opírat další rozvoj dítěte. Je důležité upozornit na skutečnost, že RVP PV jako celek je závazný pro pedagogy, nestanovuje požadavky na děti. Děti si jednotlivé klíčové kompetence osvojují v míře podle svých možností.

1.3.2 Školní vzdělávací program

Školní úroveň kurikulárních dokumentů je zastoupena školními vzdělávacími programy (dále ŠVP) jednotlivých škol. ŠVP jsou povinnou součástí dokumentace školy, vytváří si je každá škola podle zásad uvedených v RVP (mateřská škola podle RVP PV), při jeho koncipování vychází z analýzy vlastních regionálních a lokálních podmínek, z výchozí situace a jejího zhodnocení, zohledňuje vlastní vizi, filozofii či specifické zaměření školy. Každá škola se tak uvnitř společného rámce určitým způsobem profiluje, ŠVP představuje originál šitý na míru té které škole. Na jeho zpracování by se měli podílet pedagogičtí pracovníci, příp. i širší kolektiv zaměstnanců konkrétní školy a rodiče. Za jeho vytvoření a podobu odpovídá ředitel školy. (RVP PV, 2004, Smolíková, 2005). Tvorba ŠVP je závazná pro všechny školy zapsané v rejstříku škol. Při jeho koncipování lze sestavit zcela nový dokument nebo mohou pomoci již zveřejněné programy či nejrůznější metodické zdroje².

ŠVP představuje základní pedagogický dokument, vlastní projekt výchovné a vzdělávací práce, měl by být společným východiskem pro práci pedagogů té které školy. ŠVP je dokumentem veřejným, musí být k dispozici na přístupném místě. „*Se ŠVP by měli být seznamováni rodiče dětí, popř. by tento program (nebo některé jeho části) měl být s nimi*

---

² SMOLÍKOVÁ, K. *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2005. ISBN 80-87000-01-3.
PRÁŠILOVÁ, M., ŠMELOVÁ, E. *Kurikulum a jeho tvorba II: studijní texty pro distanční vzdělávání*. Olomouc: UP, 2010. ISBN 978-80-244-2607-5.

projednáván. ŠVP jim přináší důležité informace o mateřské škole (o vzdělávacím prostředí školy, o její organizaci, o tom, jaké aktivity dětem nabízí, jaké jsou možnosti, práva a povinnosti všech zúčastněných apod.). Rodiče tak mají možnost vybrat si mateřskou školu s takovým programem, který bude jim i jejich dítěti nejlépe vyhovovat, případně se mohou svými podněty podílet na jeho úpravě i jeho realizaci.“ (Smolíková, 2005, s. 5)

ŠVP jsou na úrovni tříd konkretizovány do podoby třídních vzdělávacích programů, které jsou odrazem specifických podmínek jednotlivých tříd, vzdělávacích potřeb a možností dětí. (Smolíková, 2005)

Více se o kurikulární politice dozvíme z dokumentů vzdělávací politiky a odborných pedagogických publikací. Záměrem této kapitoly bylo především poukázat na možnost profilování jednotlivých škol a rodičovské volby.

2 Současná rodina

Rodina je základní jednotkou každé společnosti. Je prvním modelem, prostředím se kterým se dítě setkává. Podílí se na formování osobnosti jedince, utváření vztahů k okolí i sobě samému, socializaci. (Matoušek, 1997)

V odborné pedagogické či sociologické literatuře se lze setkat s řadou vymezení pojmu rodina. Definice, kterou uvádí Dunovský (1989, s. 58): „*Rodina je malá primární sociální skupina založená na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím, na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznávané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.*“ tak v sobě implicitně zahrnuje např. otázku adopce. Někteří autoři přidávají např. aspekt vnímání sebe sama jako rodiny, sdílení společné minulosti a plánování společné budoucnosti, potom také formálně nesezdané soužití a jiné rodinné konstelace lze chápat jako rodinu.

„*Rodina představuje jedinečný systém, který je tvořený prvky, tedy lidmi žijícími ve vzájemných vztazích a interakcích.*“ (Šmelová, 2014, s. 69) Za základní rodinnou strukturu je považována nukleární rodina sestávající z rodičů a jejich dětí. Lze se však setkat s velkou variabilitou – kromě úplné nukleární rodiny se setkáváme s rodinou neúplnou, s rodinou, kde žije dítě ve střídavé péči rodičů, s rodinou doplněnou, kde dítě žije s některým z rodičů a jeho novým partnerem, příp. s jeho dětmi, s bezdětnou rodinou, se systémy náhradní rodinné péče apod. Během společenského vývoje prošla řadou proměn, ze statistického hlediska lze uvést pokles sňatečnosti a oproti tomu nárůst párů žijících ve společné domácnosti mimo manželství, zvyšování věku rodičů, pokles počtu narozených dětí v rodině, větší zaměstnanost obou rodičů (tzv. dvoukariérová manželství), vysoká míra rozvodovosti aj. Pohled na proměny české rodiny z pozice výzkumů a statistik podávají např. Možný a Rabušic.³

Matějček, Langmeier (1981) neposuzují vnější znaky jako nejpodstatnější charakteristiky rodiny. Za důležitější pro zdravý vývoj dítěte jsou považovány znaky vnitřní, psychologické. Jde o to, jaké rodina vytváří podmínky pro vývoj dítěte, jak plní své funkce a nakolik dokáže uspokojit potřeby dítěte.

---

³ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-75-3

MOŽNÝ, I. *Česká rodina pozdní modernity – Nová podoba starého partnera a rivala školy*. In: *Pedagogika* 54, 2004, č. 4, s. 309 – 325.

RABUŠIC, L. *Kde všechny ty děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-86429-01-6.

Tato kapitola nám umožní nahlédnout na funkce rodiny a některé výchovné aspekty, seznámí nás s tradičními styly výchovy. Také nám nastíní vztah rodiny a školy působící ve prospěch rozvoje dítěte.

2. 1 Funkce rodiny

„Rodina by měla všem svým členům poskytovat péči a ochranu, a to zejména v obdobích, kdy členové nejsou schopni se o sebe postarat.“ (Vrtišková, 2011, s. 105)
V životě dítěte zastává několik významných funkcí, které jsou nenahraditelné v takové míře jinou institucí – mezi ně patří především pocit bezpečného domova jako stabilního prostředí a poskytování emocionálního zázemí.

Přístupy k funkcím rodiny se liší. Helus (2007) uvádí deset funkcí rodiny. Řada autorů (Grecmanová, 1998, Šmelová, 2014, Vrtišková, 2011 aj.) uznává následující 4 základní funkce rodiny:

- ~ **biologicko-reprodukční** – spočívá v zajišťování reprodukce lidské společnosti, ve svobodném rozhodnutí o počtu dětí, v zabezpečení biologických potřeb členů rodiny;
- ~ **ekonomicko-zabezpečovací** – představuje ekonomické a materiální zajištění rodiny, souvisí finančními příjmy, se zaměstnaností, kromě materiálního zabezpečení (domov, jídlo, oblečení) zasahuje do kulturní oblasti (divadla, knihy), do možností trávení volného času (rodinné výlety, kroužky), uplatňuje se sociální politika státu (příspěvky, daňové zvýhodnění);
- ~ **emocionální** – zachycuje existenci intenzivních citových vazeb mezi členy rodiny, vzájemnou podporu všech členů rodiny, poskytuje pocit bezpečí, jistoty a lásky, uspokojuje potřebu dítěte někam patřit;
- ~ **socializační a výchovná** – rodina je místem primární socializace, poskytuje dítěti základní orientaci v okolním světě, dítě si osvojuje základní návyky a způsoby chování, hodnoty, normy, utváří názory. V rodině dítě vidí první příklad a vzor, který napodobuje a přejímá. Rodina odpovídá za péči a výchovu svých dětí. V rodině však neprobíhá pouze výchova dětí, vzájemné působení formuje všechny členy rodiny.

Naplněním funkcí přispívá rodina k příznivému vývoji dítěte. Přes tento ideální stav se rodiny dostávají do množství zátěžových situací, kdy je jejich plnění ohroženo. Schopnost vyrovnat se s náročnými situacemi a problémy je různá – některé rodiny takové situace

zvládnou samostatně, jiné s odbornou pomocí (poradenská centra, domovy pro matky s dětmi), některé se ve své původní podobě rozpadají.

Za základ pro harmonický rozvoj osobnosti je považována úplná rodina. Ale ani úplná rodina není zárukou správného fungování a kvalitního působení na své děti. Naopak neúplná rodina, přestože má změněné podmínky, může spolehlivě plnit všechny základní funkce.

Funkční rodina, označována také jako normální, zdravá, harmonická, plní všechny funkce, je vyrovnaná, stabilní, panují ideální vztahy mezi partnery a dětmi, případné problémy je schopna řešit sama, poskytuje vhodné prostředí a vzory pro život dítěte. Členové se zde cítí dobře, mají pocit zázemí. V **problémových rodinách** se vyskytují určité poruchy některých funkcí, které jsou řešitelné vlastními silami či pomocí krátkodobé intervence zvenčí (př.: pomoc širší rodiny, poradenství), neohrožují rodinný systém, vývoj a výchovu dětí. V případech, že se vyskytují vážnější poruchy některých nebo všech funkcí, hovoříme o tzv. dysfunkcích. **Dysfunkční rodina** ohrožuje nejen vlastní existenci, ale především vývoj dítěte, je nutná pravidelná a soustavná pomoc příslušných institucí, bývá nutné rozhodnout, kam až tuto rodinu podporovat a kdy je nutné v zájmu dítěte jej odebrat. V **afunkčních rodinách** dochází k závažnému narušení funkcí, rodina přestává plnit své poslání, je ohrožen zdravý vývoj či život dítěte i existence rodiny, jediným řešením je odebrání dítěte z této rodiny a umístění do některé z možností systému náhradní rodinné péče. (Helus, 2007, Vrtišková, 2011)

2. 2 Výchova dětí v rodině

„Prvním místem, kde se dítě setkává s výchovným působením, je rodina.“ (Grecmanová, 1998) Výchova dětí v rodině je v moderní společnosti výrazně individuální ve svých podmínkách i užívání výchovných metod a prostředků. Je doplňována působením výchovně-vzdělávacích institucí, médií, sociálním prostředím apod., avšak vliv rodiny na dítě je považován za dominantní. Podílí se na vytváření mravních rysů, na rozumové výchově, vytváření vztahu k lidem, k pracovním návykům, k přírodnímu i společenskému prostředí (včetně umění, kultury, na vytváření životního stylu), na zdravotní (hygienické návyky, stravování) a tělesné výchově (pohybové a sportovní aktivity) svých dětí. (Střelec, 1998)

Na výchovu dětí působí řada aspektů rodinného života. Střelec (1998) je orientačně člení do tří skupin, mezi nimiž jsou těsné vazby, mohou se prolínat:

- ~ **demograficko-psychologické** – struktura rodiny a vlivy vyplývající z rodinné konstelace (např. v kontaktu se sourozencem se rozvíjí sociální dovednosti,

prvorozené dítě je více orientované na svět dospělých, je svědomité, druhorozené děti snadněji vychází s vrstevníky, jsou společenské, starší sourozenec je inspirací k napodobování); vnitřní stabilita rodiny včetně emocionální atmosféry;

- ~ **materiálně-ekonomické** – problematika zaměstnanosti rodičů; zařazení rodiny a jejích aktivit do ekonomického makrosystému společnosti; individuální spotřeba rodiny jako součást životního stylu; vliv techniky na život současné rodiny; materiální možnosti pro zájmovou činnost dětí, přípravu do školy apod.;
- ~ **kulturně-pedagogické** – hodnotová orientace a vzdělání rodičů; připravenost rodiny na výchovu; využívání pedagogických prostředků; spolupráce se školou atd.

Je důležité uvědomit si, že tyto aspekty mohou působit ve dvojí dimenzi – rodina může mít pozitivní, ale i negativní vliv na utváření osobnosti dítěte.

Výchovné styly

Výchovný styl může být charakterizován jako souhrn záměrných i spontánních způsobů chování vychovatele k vychovávanému. Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2009) objasňuje 3 tradiční výchovné styly v rodině:

- ~ **autoritativní výchova** – styl výchovy typický častým používáním rozkazů, zákazů, trestů, malým porozuměním pro potřeby a zájmy dětí a potlačování jejich iniciativy, nedává prostor pro svobodný rozvoj, rizikem jsou projevy agresivity, negativismu u dítěte či naopak pocity úzkosti, strachu, křivdy, nízké sebevědomí, nesamostatnost;
- ~ **demokratická výchova** – se vyznačuje působením dobrých vzorů, nikoli trestů, porozuměním pro individuální potřeby a zájmy dětí, podporováním spontánnosti a diskuze, jsou stanovena smysluplná pravidla, na jejichž vytváření se podílí všichni členové rodiny, je považována za optimální výchovný styl, vede děti k rozvoji iniciativy, účasti na rozhodování, odpovědnosti za vlastní jednání, respektování práv druhých;
- ~ **liberální výchova** – vychází z akceptování dětských potřeb a zájmů, ale je charakterizována slabým nebo žádným řízením s chybějícími pravidly, nízkými požadavky na dítě a slabou kontrolou, vede k malé odpovědnosti, nerespektování skupinových norem, problémům s plněním povinností, k vysokému sebevědomí, ovládnutí rodičů dětmi.

Současná pestrost životních stylů rodin – způsob soužití, životní rytmus, ekonomické postavení, otázka kariéry rodičů, jejich hodnoty, aspirace a očekávání, věk a vzdělání otce a matky, zkušenosti ze svých původních rodin – se odráží v rozmanitosti výchovných přístupů.

„Relativně adekvátní styl výchovy bývá charakteristický převahou: náročnosti, ale nedirektivností, citovostí, tvořivostí a akcentem na vnitřní motivaci dítěte, přiměřenou stimulací aktivit dítěte a celého jeho osobnostního růstu.“ (Řezáč 1998, s. 200) „Nevhodný styl je příznačný: nenáročností, direktivitou, citovým chladem, minimem tvořivosti, vnější motivací (jako je například donucování, manipulace) a nedostatečnou stimulací... neadekvátní očekávání rodičů ve vztahu k dítěti.“ (tamtéž, s. 199)

Je nutné si uvědomit nebezpečí nevhodných výchovných přístupů, někdy se hovoří o tzv. problémově zatížených rodinách. Uvedenou problematikou se zabývá např. Helus (2007), Řezáč (1998), Šmelová (2014).

V případě nevhodných stylů výchovy a narušení některé z funkcí rodiny má mateřská škola o to větší význam, podílí se na kompenzaci strádání dítěte v oblastech, v nichž se mu v rodině nedostává uspokojení – citové zázemí (nelze nahradit v takové kvalitě, kterou může poskytnout rodina), poskytuje podnětné prostředí, podporuje sociální vývoj.

2. 3 Rodina a mateřská škola

Výchova a vzdělávání dětí by měly probíhat s ohledem na práva dítěte. Práva dítěte se odráží v právech a povinnostech rodičů, ale také státu, jehož zájmem je rodinu podporovat. Hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí má rodina, tato odpovědnost je zakotvena v právních i mravních normách společnosti. Potřeba zabezpečit dítěti zvláštní péči a ochranu je zachycena v řadě mezinárodních dokumentů (*Úmluva o právech dítěte, Deklarace práv dítěte*) a rovněž v legislativě České republiky (*Listina základních práv a svobod, Zákon o rodině*, který byl roku 2012 zrušen, rodinné právo je nyní součástí *Občanského zákoníku*).

Ve jmenovaných dokumentech se v různých formulacích objevují odpovědnost rodičů za výchovu dětí a jejich právo pečovat, vést a vychovávat s ohledem na zájmy a prospěch dětí. Pro ilustraci si uveďme např. výňatek z *Občanského zákoníku* (2012):

~ § 858 se vyjadřuje k rodičovské odpovědnosti, ta „zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání... vzniká narozením dítěte a zaniká,

jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.“

V určitém věku je již pro rodinu obtížné zabezpečit komplexní rozvoj dítěte svými vlastními silami, v té době se rodiče rozhodují o výběru vzdělávací instituce pro své dítě. (Střelec, 1998) Předškolní vzdělávání v současnosti není povinné, závisí pouze na rodičích, jestli přihlásí dítě do mateřské školy. Vzhledem k jeho významu, o němž jsme pojednávali v první kapitole, je umístění dítěte do předškolního zařízení vhodnou variantou pro děti předškolního věku.

Rodiče mají právo podávat neomezený počet přihlášek k předškolnímu vzdělávání, o přijetí dítěte rozhodne ředitel školy dle předem stanovených kritérií a podmínek. Školský zákon (2004) vymezuje v §21 a §22 práva a povinnosti zákonných zástupců dětí navštěvujících školu či školské zařízení. Konkrétní práva a povinnosti dále upřesňuje vnitřní či školní řád té které mateřské školy.

Spolupráce rodiny a mateřské školy

Postavení rodičů vůči škole bylo dříve omezováno. Situace se změnila po roce 1989, kdy se názory rodičů začaly brát vážně v úvahu. „*Rodiče a jejich děti začali být nahlíženi jako klienti využívající služby vzdělávacích zařízení. Tento „klientský přístup“ zesílil jednak v důsledku plurality ve školství, kdy rodiče mají velké možnosti volby školy pro své děti, jednak v důsledku tržních mechanismů a konkurence působící ve školství, které vedou k ekonomickému zájmu škol.*“ (Průcha, 2002, s. 411) Rodiče se stávají stále náročnějšími a kritičtějšími spotřebiteli. Popsané nazírání rodiče jako klienta, se dále vyvíjí v model, kdy je rodič vnímaný jako partner. Takový model poskytuje nové možnosti – rodiče nejsou pouze v pozici „odběratelů služeb“, ale účastní se rozhodování o průběhu výchovně-vzdělávacího procesu, považují se za kompetentní vychovávat a vzdělávat své děti, poskytují škole své vlastní poznatky. Představený model naráží na určité překážky. Někteří učitelé považují zásahy rodičů za rušivé, neodborné, omezující jejich kompetence a ohrožující jejich postavení. Bariéry mohou být i na straně rodičů, kteří se cítí zbytečně přetěžováni novými iniciativami a spoluprací se školou, někteří se chtějí spolehnout na odborný přístup učitelů a pedagogickým působením kompenzovat vlastní nedostatky ve výchově. (Potočárová, 2008)

Má-li být současná škola moderní, progresivní, úspěšná, musí být otevřená spolupráci s rodinou. Mateřské školy dnes vytváří různé příležitosti a iniciativy ke kontaktům a

kooperacím s rodiči. Některé školy explicitně vyzdvihují ve svých ŠVP rovnocenný a partnerský vztah s rodiči.

První kontakt mezi školou a rodinou bývá naznačen již v období před podáváním přihlášek, kdy by škola měla poskytnout důležité informace pro potenciální zájemce – v současnosti mateřské školy zpravidla zveřejňují své koncepce na webových stránkách, může jít o osobní schůzky s vedením a prohlídku budovy mateřské školy, ŠVP bývá vyvěšen v prostorách předškolního zařízení. Pro rodiče mohou být rozhodující praktické okolnosti – vzdálenost od bydliště či zaměstnání, úplata za vzdělávání, provozní doba. Mohou se zajímat, jaká je filozofie mateřské školy – v této práci nás bude zajímat význam ŠVP (charakteristiky vzdělávacího programu), režimu dne, složení tříd, kolektivu zaměstnanců, forem spolupráce školy a rodiny, nabídky kroužků, prostředí a vybavení mateřské školy pro rozhodnutí o volbě mateřské školy.

Roku 1991 byla přijata a Evropskou asociací rodičů⁴ vydaná *Charta práv a zodpovědnosti rodičů*. Charta deklaruje evropské vzdělávací hodnoty platné jak pro rodinu, tak i pro školu. Vyjadřuje se ke spolupráci a partnerství rodiny a školy. Mezi klíčová práva a povinnosti rodičů řadí právo na výběr typu školy podle jejich úrovně a zaměření. Povinností rodičů je být v této věci podle dostupných zdrojů dobře informovaný a zavázat se k svědomitému výběru, který je nejlepším řešením konkrétně pro jejich děti. (Charta práv a zodpovědnosti rodičů dle Potočárová, 2008.) Mapování informovanosti rodičů o předškolních zařízeních, do nichž budou podávat přihlášky pro své dítě, bude součástí empirické části této práce.

Po nástupu do předškolního zařízení se prohlubuje kontakt, je to především škola, která nabízí rodičům formy a obsah spolupráce. Ta může mít v mateřské škole následující podoby: třídní schůzky na začátku školního roku (informativní a organizační charakter), průběžné individuální konzultační hodiny ohledně vzdělávacích výsledků, pokroků dítěte a konzultace dalšího společného výchovného a vzdělávacího působení, každodenní setkání (předávání informací o dítěti, o průběhu dne), návštěva rodičů v MŠ v průběhu dne (poskytuje možnost sledovat své dítě v kolektivu, v různých situacích, blíže se seznamovat s prací mateřské školy), vydávání školního časopisu, účast rodičů na školních a mimoškolních akcích

---

⁴ Evropská asociace rodičů (EPA) byla založena roku 1985, má sídlo v Bruselu. Tato rodičovská asociace sdružuje rodiče na národní a evropské úrovni, jejichž hlavním úkolem je výchova a vzdělávání jejich dětí. její práce je zaměřena rovnocenně na školu a rodinu. (Potočárová, 2008)

pořádaných mateřskou školou (besídky, tvoření pro rodiče s dětmi, školní slavnosti, organizování lyžařských pobytů aj.), účast ve školní radě, svými návrhy a zapojením do evaluace škol se mohou podílet rozvoji školy.

Přístup rodičů ke spolupráci se z různých důvodů (rozdílné ambice, hodnotové orientace, zkušenosti, povahové vlastnosti, sociální prostředí rodiny atd.) liší. Někteří vyhledávají kontakt se školou, respektive učiteli často, jiní se nabízených forem spolupráce a pořádaných akcí neúčastní.

Úroveň vzájemné spolupráce se odráží v kvalitě rozvoje dětí. Tam, kde funguje dobrá spolupráce školy a rodiny, se zvyšuje šance pro děti být úspěšnými. Také podle RVP PV (2004) spolupráce s rodiči příznivě ovlivňuje kvalitu poskytovaného vzdělávání. V kapitole věnované podmínkám předškolního vzdělávání je popsána optimální podoba spoluúčasti rodičů na předškolním vzdělávání.

Rodinné prostředí je pro vývoj dítěte nejvýznamnější, předškolní instituce je však i pro funkční rodinu doplněním a posílením péče v oblasti nabídky odborně vedených aktivit, poskytuje nové podněty k rozvoji dítěte. Mateřská škola reaguje na měnící se podmínky současné rodiny. Rodiče při volbě mateřské školy mohou upřednostňovat z koncepcí tu, která odpovídá jejich možnostem, názorům na výchovu, životnímu stylu, v neposlední řadě jedinečností dítěte.

3 Dítě předškolního věku

Většina dětí předškolního věku nastupuje během tohoto vývojového období do mateřské školy. Nejčastěji se tak děje ve věku kolem tří let. Dnes však již není výjimkou dvouleté dítě v mateřské škole, naopak některé děti mohou zažít svoji premiéru až poslední rok před vstupem do základní školy. Vždy se jedná o velkou změnu a významný mezník v životě dítěte, které musí přijmout pravidla nové instituce, mění se sociální prostředí, denní rytmus a fungování života. To, jak děti přechod z rodinného prostředí do mateřské školy zvládnou, je ovlivněno řadou skutečností, uveďme například vývojovou úroveň, osobnost dítěte, přípravu na nové prostředí a novou roli ze strany rodiny i možnosti postupné adaptace ze strany mateřské školy. V této práci si připomeneme zájmy a především potřeby dětí, které by měly být respektovány a zohledňovány při volbě vhodného předškolního zařízení. Vzhledem ke skutečnosti, že uspokojování potřeb dítěte považujeme za zásadní pro jeho další vývoj, věnovali jsme se hlouběji právě této problematice.

3.1 Potřeby dítěte předškolního věku

Potřeby jsou obecně vnímány jako projev nedostatku, příp. přebytku. Vyjadřují stav organismu nebo psychiky, který je reakcí na nějaký nedostatek. Neuspokojení potřeb vyvolává negativní citový prožitek. Odstranění pocíťovaného nedostatku, uspokojení potřeby, je žádoucí, proto jsou potřeby obvykle chápány jako základní motivy člověka. (Nakonečný, 2013)

Uspokojování potřeb dítěte, které je závislé na péči druhých, patří k nejdůležitějším požadavkům péče o dítě. V rodině i v mateřské škole by měli být dospělí všímaví k přirozeným dětským potřebám. Měly by být vytvářeny příznivé podmínky pro jejich naplňování a tím i pro zdravý vývoj osobnosti dítěte v oblasti fyzické, psychické i sociální.

Jestliže dítě tráví část dne v mateřské škole, přenáší se požadavek uspokojovat jeho každodenní potřeby – obecně lidské, vývojové, individuální a speciální – také do prostor a programu předškolního zařízení. Mezi dětmi jsou značné rozdíly. „*I proto potřeby dětí nemohou být uspokojovány hromadně (pro všechny stejným způsobem), je nutno respektovat individualitu dítěte.*“ (Havlíková, 2006, s. 30) Přitom platí, že rodič je ten, kdo své dítě zná nejlépe a měl by volit předškolní zařízení s ohledem na jeho potřeby.

Lidské potřeby se v průběhu života mění, každá vývojová fáze má svá specifika a také potřeby, které vstupují více do popředí. Lze se setkat s různými modely potřeb, ty se v mnohém shodují, jak je patrné z následujících modelů uplatnitelných pro předškolní věk:

1. Model základních psychických potřeb podle J. Langmajera a Z. Matějčka

- ~ potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů – zahrnuje stimulaci všemi smysly, podněcování aktivity, při nedostatku hovoříme o deprivaci, při nadbytku o přesycení;
- ~ potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech (smysluplnosti světa) - charakteristická potřeba smysluplného uspořádání podnětů, struktury, řádu, pravidelnosti a orientace v prostředí, naplnění této potřeby umožňuje vytváření zkušeností, poznatků, pracovních strategií, má vliv na pozdější učení;
- ~ potřeba bezpečí a jistoty – zdůrazňuje prvotní citové a sociální vztahy k nejbližším osobám, její uspokojení je podmínkou pro žádoucí vnitřní uspořádání osobnosti;
- ~ potřeba identity – uvědomění si svého vlastního „já“, společenského uplatnění a hodnoty, uspokojení se projevuje v přijímání dítěte jako rovnocenné osobnosti s právem vlastního názoru, s poskytnutím dostatečného prostoru pro svobodné rozhodování, samostatné jednání a přijímání důsledků svého jednání;
- ~ potřeba otevřené budoucnosti – životní perspektivy, které motivují a aktivizují. (Bečková, 2008, Havlínová, 2006)

2. Základní potřeby dítěte podle Dunovského – základní potřeby člení do několika okruhů s vědomím jejich přesahů a vzájemných propojení

- ~ biologické – správná výživa dítěte, hygiena, dostatek tepla, čistoty, ochrana před negativními vlivy životního prostředí, rozvoj obranyschopnosti, stimulace v oblasti nervové soustavy, lokomočních i psychických aktivit, optimální péče zabezpečující rozvoj všech sil a schopností organismu;
- ~ psychické a sociální (bezprostředně spolu související) – náležitý přívod podnětů (stimulace), potřeba smysluplnosti světa, jistoty (především uspokojována v citových vztazích k dospělým vychovatelům, specifický vztah k matce je jedním z předpokladů pro utváření vztahů dítěte k druhým lidem vůbec), vědomí vlastní identity, vlastního já. „*Dítě si vytváří představu o své osobě podle toho, jak jej nejbližší lidé přijímají, jak hodnotí jeho projevy, co oceňují a co odmítají.*“ (Dunovský, 1989, s. 36);

~ vývojové – nevedou k odstranění nedostatku, ale motivují k činnostem, kterými se jedinec sám rozvíjí, k vyhledávání nových a dosud nezvládnutých činností, k aktivitám, v nichž dítě získává nové poznatky dovednosti, umožňují tak překračovat již dosaženou úroveň. (Dunovský, 1989)

3. Model přirozených lidských potřeb Abrahama Maslowa

Abraham Maslow utřídil lidské potřeby tak, že se dají aplikovat na každého člověka v každém věku. Univerzálnost jeho modelu poskytuje možnost porovnat uspokojování potřeb jednotlivců patřících k různým skupinám lidí. (Havlínová, 2006) Maslowova hierarchie potřeb znázorněná v tzv. pyramidě na obrázku č. 1, ukazuje, jak jsou lidské potřeby uspořádány v hierarchickém systému podle své naléhavosti. (Nakonečný, 2013) Bečková (2008) připomíná, že v mateřských školách byl často vyvíjen tlak na naplňování potřeb výše postavených, dnes je již zřejmé, že je nutné věnovat pozornost potřebám dítěte v posloupnosti, kterou zachycuje následující schéma:

Obrázek č. 1: Maslowova hierarchie potřeb

Způsob uspokojování potřeb dětí si volí každá mateřská škola na základě poznatků o jednotlivých dětech, děje se tak prostřednictvím činností, jednání pedagogů a jejich zacházení s dětmi, uspořádání života a dne v mateřské škole, kurikula,... Je vhodné, pokud se škola opírá o některý z modelů. (Havlínová, 2006) Maslowova teorie je přehledná, univerzální a nabízí komplexní pojetí potřeb. Proto se blíže zaměříme na tento model, pokusíme se naznačit

možnosti uspokojování potřeb jednotlivých pater pyramidy v prostředí mateřské školy a uvést některé konkrétní potřeby dětí, které mohou rodiče brát v úvahu při volbě předškolní instituce.

Fyziologické potřeby

Fyziologické potřeby vyjadřují potřeby organismu (Nakonečný, 2013) – potřeby jídla, pití, odpočinku, spánku, přiměřené teploty, uspokojování hygienických potřeb, potřeba pohybu, smyslových podnětů apod. (Bečková, 2008, Havlínová, 2006)

V mateřské škole jsou fyziologické potřeby uspokojovány prostřednictvím denního režimu, věcného i hygienického zázemí, odborně sestavovaného jídelníčku, podpory pitného režimu, dostatku volného pohybu, zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, poskytování přiměřeného množství a kvality smyslových podnětů. Denní režim je sestaven tak, aby odpovídal potřebám dětí předškolního věku, respektuje časový odstup mezi jídly, poskytuje prostor pro spontánní a řízené aktivity, pro pobyt venku, pro odpočinek. Již od prvních dní v MŠ se děti adaptují na tento režim, seznamují se s bezpečnostními pravidly, jsou upevňovány hygienické návyky.

Rodiče mohou volit mateřskou školu s ohledem na její lokalitu (blízkost přírody, kvalita vzduchu), prostředí (pro alergiky, bezbariérovost) a vybavení, možnost úpravy jídelníčku, prezentovaný denní režim, vzdělávací obsah zaměřený na zdravý životní styl atd. vzhledem k individuálním potřebám svého dítěte.

Potřeba bezpečí a jistoty

Tato potřeba je uspokojována prostřednictvím bezpečného sociálního prostředí, vytvořením řádu a systému pravidel, navozením pocitu jistoty a stálosti. (Bečková, 2008)

Život v mateřské škole funguje podle daného řádu a na základě pravidel, v jejich rámci dítě zažívá pocit jistoty. Určitý pravidelný řád, který mateřská škola vytváří, je významný při orientaci v každodenních opakujících se situacích. Velkou roli při vytváření bezpečného prostředí hraje pedagog, který je dítěti oporou při odloučení od rodiny, poskytuje podporu v průběhu předškolního vzdělávání, měl by být osobou, na kterou se dítě s důvěrou obrací, dohlíží na dodržování pravidel (společenských, bezpečnostních i hygienických).

Rodiče se mohou rozhodovat pro mateřskou školu na základě vytvořeného adaptačního programu, kdy se dítě ještě před nástupem seznámí s prostředím a pedagogy mateřské školy. Je-li dítě nejisté, rodiče mohou usnadnit vstup do mateřské školy výběrem instituce, kterou navštěvuje kamarád, rodinný příslušník, kde je mezi zaměstnanci rodinný známý apod.

Potřeba lásky a přijetí (sounáležitosti)

Potřeba sounáležitosti se projevuje jako snaha být milován a náležet k nějaké skupině. (Nakonečný, 2013)

Od prvních dnů docházky do mateřské školy si dítě hledá a buduje své místo. Potřeba přijetí a lásky je zde postavena na vztazích mezi pedagogem a dítětem a mezi dětmi navzájem. Úkolem pedagoga je přijímat všechny děti s jejich jedinečnostmi, projevovat jim náklonnost, oceňovat pozitivní stránky jejich osobnosti, všítat si vztahů mezi dětmi, v případě potřeby poskytovat podporu v zapojení do kolektivu, sledovat utváření a proměny sociálních vztahů v dětském kolektivu, vést jej prosociálním směrem. (Bečková, 2008) Uspokojování potřeby se projevuje ve skupině, kde se pedagog věnuje všem dětem, vyslechne je, povzbudí, respektuje jejich jedinečnosti, kde se děti společně smějí, dovádějí, dělají legraci, vše si sdělují, vzájemně se podporují, projeví soucit. (Matějček, 1981)

Rodiče mohou volit mateřskou školu na základě pozorování přístupu učitelky k dětem, pohody dětí a jejich vzájemného chování na vycházce či při návštěvě mateřské školy, mohou využít rozhovorů s rodiči, jejichž děti již do mateřské školy dochází. Mohou se rozhodovat na základě preferované skladby kolektivu – počtu dětí, věkově heterogenních či homogenních tříd, na základě filozofie školy zveřejněné v ŠVP (Kurikulum podpory zdraví stanoví jako jeden ze základních principů rozvíjení komunikace a spolupráce, ve svých zásadách objasňuje význam věkově smíšených tříd, v jiné zásadě věnuje pozornost bezpečnému sociálnímu prostředí). Pokud rodina spatřuje, že má dítě obtíže v sociální oblasti, může být vhodnou volbou mateřská škola s menším počtem dětí.

Potřeba uznání (ocenění, úcty)

Podstatou je sebedůvěra, sebeúcta, která je založená v předškolním věku na hodnocení druhých. Je vhodné oceňovat, co se dítěti daří, povzbuzovat v oblastech, které se nedaří. Prostřednictvím uznání druhých si dítě uvědomuje kvalitu svých dovedností, při neúspěchu se dítě snaží opravit své postupy, aby dosáhlo ocenění. (Koťátková, 2014) Pedagogové by měli respektovat tempo a oceňovat i drobné pokroky jednotlivých dětí, opírat se o jejich silné stránky. Každé z dětí má mít možnost zažít úspěch.

V tomto směru může být významná spolupráce školy s rodinou. Některé mateřské školy ještě před zahájením docházky zjišťují informace o dítěti prostřednictvím dotazníků či při osobních setkáních, zajímají se o zájmy, silné stránky, specifika aj., tyto informace později

mohou využít jako podporu při adaptaci dítěte na začátku školního roku i při další výchovně vzdělávací práci tak, aby se dítě cítilo úspěšné.

Potřeba růstu (seberealizace)

Potřeba seberealizace je postavena na svobodě dítěte, jeho samostatnosti a nezávislosti, potřebách krásy, pravdy a spravedlnosti. (Bečková, 2008) Potřeba růstu vyjadřuje tendence realizovat své schopnosti a záměry, patří sem také kognitivní a estetické potřeby. (Nakonečný, 2013)

V mateřské škole by měly mít děti dostatek času pro spontánní činnosti, kdy se sami rozhodují pro hru. Pedagogové připravují takové podmínky, přiměřeně podnětné prostředí, v němž budou mít děti prostor pro přirozenou zvědavost, tvořivost, uplatnění svých schopností a dovedností. To je bude motivovat k dalším snahám a rozvoji v té které oblasti. (Kořátková, 2014) Rodiče se mohou zajímat o metody vzdělávání, které mateřská škola upřednostňuje.

V předškolním období je významné uspokojování potřeby prožívat esteticky působící podněty – děti volí barvy při výtvarných aktivitách či skládání mozaiky, typické je prožívání rytmických a hudebních podnětů, říkadel, literárních příběhů, rozvíjení námětových her, v nichž si děti vytváří prostředí, jaké se jim líbí (rekvizity, doplňky). (Kořátková, 2014) Mateřská škola podporuje všechny uvedené oblasti, může se na některé specializovat. Rodiče pak mohou volit mateřskou školu či třídu podle jejího zaměření (hudební, výtvarná, dramaticky či přírodovědně zaměřená třída apod.) vzhledem k oblíbeným činnostem dětí.

3.2 Zájmy dítěte předškolního věku

Zájmy lze charakterizovat jako činnosti, které si člověk volí sám, které ho přitahují. (Dvořáková in Kalhous, Obst, 2009) Zájmy můžeme považovat za „*snahy člověka po rozšíření jeho horizontu ve formě prohloubeného vědění o něčem.*“ (Kohoutek, 1973, s. 38) Tedy také „*zájmy jsou považovány za součást motivačních dispozic sociopsychického charakteru, souvisejí s motivačním zaměřením jedince.*“ (Dvořáková in Kalhous, Obst, 2009, s. 200) Zájmy doprovází kladný citový prožitek, odráží se v nich základní zaměření osobnosti člověka. (Kohoutek, 1973) Poznávání a rozvíjení zájmů dítěte může zasahovat do utváření jeho sebepojetí (jak vidí samo sebe) a jeho seberozvíjení (co chce umět, co chce být). K vytvoření a rozvoji zájmů by mělo mít dítě vhodné příležitosti a dostatek prostoru. (Dvořáková in Kalhous, Obst, 2009)

K rozpoznání zájmů dítěte předškolního věku lze využít především:

- ~ pozorování – záměrné a systematické sledování spontánních činností a volby her dítěte, zaujetí tou kterou nabízenou činností, pozornost a reakce během řízené aktivity
- ~ rozhovor s dítětem na dané téma
- ~ projektivní metody na dané téma (nedokončené věty, kresba apod.)

U dítěte je typická přelétavost, nestálost, proměnlivost zájmů. Zájmy se mohou vztahovat k různým předmětům. (Kohoutek, 1973) Mohou se projevovat zaujetím pro techniku, přírodu, sporty, umění, společnost aj. Rodiče se při volbě mateřské školy mohou zajímat o specifické zaměření, obsah vzdělávání, nabízené kroužky, volit s ohledem na zájmy svých dětí. Zájmová oblast může být ovšem naplňována mimoškolními aktivitami prostřednictvím kroužků, oblíbených činností se zapojením členů rodiny, domácí herní výbavou apod.

Na základě znalosti vlastního dítěte je vhodné zvažovat volbu mateřské školy. Pro zdravý vývoj dítěte je zásadní uspokojování jeho potřeb na všech uvedených úrovních v rodině i v prostředí mateřské školy. Některé děti nepotřebují speciální ohledy, jiné mohou vzhledem ke svým jedinečnostem vyžadovat v určité oblasti specifický přístup. Určitou roli může hrát profilace předškolního zařízení a její korespondování se zájmy dítěte.

Následující kapitola nám představuje současné možnosti předškolního vzdělávání.

4. Přehled současných typů mateřských škol

Současná pestrost vzdělávacích programů vytváří podmínky pro různě orientované děti, jejich rozdílné předpoklady a schopnosti i problémy a handicapy, rodiče mají možnost volby mateřské školy pro své dítě vzhledem k jeho jedinečnosti. A tak škola, která se pro jedno dítě jeví jako nevhodná, může být pro druhé ta správná.

Vstup dítěte do mateřské školy představuje začátek nové, velmi důležité etapy, jak pro dítě, tak celou rodinu. Zájem rodičů o volbu vhodné mateřské školy se může pohybovat na škále od nezájmu až po příliš přehnaný, puntičkářský zájem, který již může být obtěžující i pro samotnou školu. (Rýdl, 1993)

Vedle běžných státních (veřejných) mateřských škol je patrná tendence růstu počtu nestátních škol – církevních a především soukromých. Tyto školy lze dále rozlišovat z pedagogického hlediska na základě jednotlivých pedagogických koncepcí – můžeme se tak setkat s mateřskými školami hlásícími se k již vytvořeným koncepcím (alternativním a inovativním) či pracujícími podle vlastních vzdělávacích programů.

Pojďme si nyní stručně představit jednotlivé typy mateřských škol:

- ~ **státní školy** (označovány také jako veřejně spravované, tradiční, běžné) – zřizované nejčastěji obcí, příp. krajem, MŠMT, přestože jsou stejné z hlediska správy a řízení, mohou se vzájemně odlišovat ve svých specifických podmínkách i koncepcích školních vzdělávacích programů – ty mohou být standardní i alternativní. Vzdělávání v mateřské škole se poskytuje za úplatu, o její výši rozhoduje ředitel školy, v posledním ročníku mateřské školy se poskytuje dítěti bezúplatně;
- ~ **nestátní školy** – zřizuje a spravuje jiný právní subjekt než stát (soukromé osoby, organizace, společnosti), stát si ponechává jistou kontrolu kvality zařazením do sítě škol, škola zařazená do rejstříku škol může požádat o státní finanční příspěvek, vzdělání bývá obvykle poskytováno za úplatu po celou dobu školní docházky, její výši stanoví právnická osoba vykonávající činnost těchto škol. Škola za příslušný finanční příspěvek nabízí např. určitou jinou kvalitu, než má škola státní (snížený počet dětí ve třídě, delší provozní doba, navíc poskytované služby apod.). Přitom nestátní škola nemusí být lepší, pojem vyjadřuje právní vztah, nikoli pedagogickou kvalitu. Mají však lepší podmínky a možnosti pro uplatnění nových pedagogických přístupů, efektivních metod, spolupráci s rodinou. (Rýdl, 1993) Volba nestátní mateřské školy může být ovlivněna nedostatečnými kapacitami škol veřejných. Dále rozlišujeme nestátní školy:

- **soukromé zapsané v rejstříku škol** – mohou mít vzdělávací program standardní či alternativní;
- **církevní** – také vypracovávají školní vzdělávací programy, specifický je církevní rozměr, kromě tradičního vzdělávacího obsahu zahrnují i elementární základy náboženské výchovy a základy tradic určité víry;
- **soukromé, jež nejsou zařazeny do rejstříku škol** – na takové se nevztahuje příslušná legislativa, RVP PV, kontrola Českou školní inspekcí, přesto by měly mít vypracovaný vzdělávací program, o němž by se měli rodiče zajímat. (Kořátková, 2014);

~ **alternativní školy** – státní i nestátní. Jako alternativní se označují školy, které se odlišují od hlavního proudu standardních škol dané vzdělávací soustavy. Vyznačují se pedocentrickým přístupem k žákovi. Mezi základní rysy uvádí Urbanovská (1998, dle Vališová, Kasíková, 2007):

- změna přístupu k dítěti, orientace na dítě;
- partnerský vztah učitele a žáků, vztah založený na vzájemné úctě, toleranci, důvěře, pochopení apod.;
- princip svobody, dítěti je dána možnost svobodné volby, právo na vlastní názor;
- respektování přirozených potřeb žáků;
- tvořivá aktivita, činnostní princip;
- využívání netradičních forem a metod práce;
- úprava prostředí, přístupný didaktický materiál;
- slovní motivující hodnocení, podpora pozitivního sebehodnocení žáka;
- aktivní podíl rodičů na utváření školního života.

Rýdl (2002, dle Vališová, Kasíková, 2007) zdůrazňuje kritérium pedagogické. *„Jde tedy o školy, které se vyznačují jistou pedagogickou specifičností (odlišný vzdělávací program, odlišný obsah, organizace a metody vyučování, vztahy mezi učiteli a žáky, školou a rodinou, školou a obcí atd.) ve srovnání s většinou škol „běžných“.“* (Vališová, Kasíková, 2007, s. 95). Mezi klasické alternativní směry řadíme ty, které vznikaly počátkem 20. století v rámci reformního pedagogického hnutí jako reakce na nedostatky tradičních škol. Mezi klasické alternativy, s nimiž se můžeme setkat v českém prostředí, patří waldorfské mateřské školy, mateřské školy Marie Montessori. Někdy se hovoří o tzv. moderních alternativách, které se v našich podmínkách začaly postupně

objevovat od počátku 90. let, v předškolním vzdělávání se můžeme setkat s mateřskými školami s programem Začít spolu, s mateřskými školami s programem podpory zdraví (projekt Zdravá mateřská škola později přepracovaný na Kurikulum podpory zdraví v MŠ), s mateřskými školami zaměřenými na dlouhodobé pobyty dětí v přírodě mimo budovu mateřské školy (označovány jako lesní mateřské školy);

- ~ **inovativní škola** – Spilková a Kořa (1998, dle Vališová, Kasíková, 2007, s. 96) uvádí: „...inovativní školy se snaží o proměnu v rámci běžné školy. Kladou důraz na osobnostní a sociální rozvoj žáků, na konstruktivistické způsoby ve zprostředkovávání poznání, na integraci ve vyučování, na kooperativní strategie učení, na partnerskou komunikaci uvnitř školy, spolupráci školy, rodiny, obce.“ Mezi takové školy lze řadit např. mateřské školy s prvky některých alternativních směrů.
- ~ **standardní** (tradiční) – také v rámci standardních mateřských škol se dnes běžně setkáváme s prvky alternativních či inovativních škol, tato skutečnost může vycházet ze společenského vývoje a z principů a podmínek stanovených v RVP PV (např.: zvýrazňování spolupráce školy a rodiny, ohled na dítě a jeho individuality, podpora kooperace mezi dětmi, ne soutěživosti, integrovaný obsah vzdělávání aj.)

Rodiče, kteří mají zájem o některý z alternativních či inovativních směrů, se s nimi mohou blíže seznámit v odborných pedagogických publikacích.

V období před podáváním přihlášek do určitého typu mateřské školy vyvstává před rodiči řada otázek, které mohou mít vliv na rozhodnutí o docházce do předškolního zařízení a jeho druhu. Na začátku jakéhokoliv výběru je důležité si stanovit kritéria, která jsou podstatná a směřují k té správné volbě. Pro některé rodiny mohou být rozhodující otázky praktického typu, jiné může více ovlivnit filozofie školy. Přitom je potřeba mít na mysli zájem dítěte. Které aspekty považují rodiče v dnešní době za zásadní? Následující kapitola představuje empirickou část práce, věnuje se otázkám informovanosti a rozhodujícím okolnostem při výběru mateřské školy rodiči ve městě Brně.

5. Empirická část

Empirická část se zabývá tím, jaké okolnosti vedou rodiče k preferenci té které mateřské školy. Zaměřuje se na zjišťování informovanosti rodičů o vybraných školách a na odhalení významných faktorů vedoucích k rozhodnutí o volbě mateřské školy - jde o preference rodičů bez ohledu na to, zda bude dítě v upřednostňované mateřské škole přijato.

5.1 Charakteristika výzkumu

Výzkumné šetření má kvantitativní charakter. Pro sběr dat byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Administraci dotazníku předcházela předvýzkum zaměřený na zjištění srozumitelnosti jednotlivých položek dotazníku. Vlastní výzkum byl realizován v období přijímacího řízení mateřských škol, v období, kdy před rodiči vyvstává nutnost zvažovat řadu otázek. Konkrétně se sběr dat uskutečnil během února a první poloviny března 2016. Ve hře se objevuje řada okolností, práce se snaží odhalit ty, které jsou pro rodiče zásadní.

5.1.1 Cíle praktické části

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jak rodiče přistupují k výběru budoucí mateřské školy pro své dítě.

Mezi **dílčí cíle** patří:

1. zmapovat informovanost rodičů o vybraných mateřských školách/škole;
2. zjistit z jakých zdrojů rodiče čerpají informace o vybraných mateřských školách;
3. ověřit, zda mají na rozhodování rodičů vliv spíše praktické důvody či filozofie vybraných škol;
4. analyzovat vliv individuality a specifik dítěte na volbu rodičů při výběru budoucí mateřské školy.

Na základě dílčích cílů byly stanoveny **výzkumné otázky** (dále VO):

VO1: Jsou rodiče informováni o vybraných mateřských školách/škole?

VO2: Jakým způsobem získávají rodiče informace o mateřských školách?

VO3: Které informace jsou pro rodiče významné před podáváním přihlášky?

VO4: Které faktory jsou pro rodiče rozhodující při výběru mateřské školy?

VO5: Zohledňují rodiče individuální potřeby dítěte při výběru konkrétní mateřské školy?

5. 1. 2 Popis výzkumného vzorku a administrace dotazníku

Základním souborem byli rodiče, kteří podávali přihlášku k předškolnímu vzdělávání na školní rok 2016/2017 do některého z typu brněnských mateřských škol, kde je v současné době značná pestrost předškolních zařízení. Pro předvýzkum byli osloveni konkrétní rodiče z okruhu známých, kteří na uvedený školní rok budou podávat přihlášky dítěte k předškolnímu vzdělávání. Respondentům předvýzkumu byly jednotlivé položky srozumitelné, pouze navrhli drobné úpravy formulace některých otázek.

Pro spolupráci při administraci dotazníku bylo osloveno celkem 10 brněnských předškolních institucí. Prvním krokem výběru bylo oslovení mateřských škol, v nichž působí někdo z řad známých. Současně bylo zvažováno zastoupení různých typů předškolních zařízení podle zřizovatele i vzdělávacích programů, tyto byly vyhledány pomocí internetu. Vedení vytipovaných mateřských škol bylo kontaktováno buď osobně, nebo prostřednictvím e-mailu. Byl objasněn účel a záměr výzkumného šetření a nabídnuto poskytnutí zjištěných dat. Pro spolupráci byly získány 4 mateřské školy. Všechny jsou zapsané v rejstříku škol MŠMT:

- ~ MŠ Sedmikráska – běžná státní mateřská škola v Brně – Židenicích, ve svém programu zdůrazňuje metodu prožitkového učení, v této mateřské škole je od školního roku 2014/2015 otevřena logopedická třída;
- ~ MŠ Veslařská, Brno – státní mateřská škola, nachází se v městské části Jundrov. Od školního roku 2015/2016 patří mezi školy podporující zdraví;
- ~ MŠ při Biskupském gymnáziu – církevní mateřská škola v městské části Brno - město, ve své koncepci vyzdvihuje duchovní rozměr, vedení ke vztahu a komunikaci s Bohem, k rozvoji a upevňování křesťanských hodnot;
- ~ MŠ Mateřídouška – soukromá mateřská škola v oblasti Brno – město, její ŠVP vychází z programu *Kurikulum podpory zdraví v MŠ*⁵.

Do každé jmenované mateřské školy bylo na základě domluvy doručeno 15 vytisknutých dotazníků v obálkách pro zajištění anonymity a navrhnout způsob rozdávaní

---

⁵ HAVLÍNOVÁ, M A KOL. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-061-5.

rodičům, se kterým vedení souhlasilo. Dotazníky nabízeli pedagogové, kteří měli na starosti přijímání přihlášek do té které mateřské školy. Po ukončení přijímacího řízení byly vyplněné dotazníky vyzvednuty.

Oslovené alternativní mateřské školy a také škola se vzdělávacím programem Začít spolu buď neprojevíly o spolupráci zájem, nebo docházelo k termínové kolizi.

Výzkumný vzorek byl tedy dostupným výběrem ze základního souboru. Proto výsledky výzkumu budou platné pouze pro zkoumanou skupinu.

5. 1. 3 Výzkumný nástroj

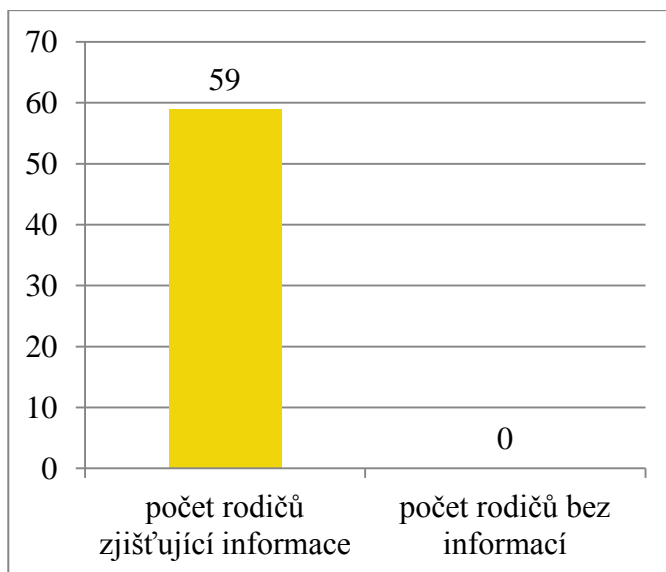
Výzkumným nástrojem byl strukturovaný dotazník, který je součástí této práce jako Příloha č. 1. Součástí je úvodní dopis pro respondenty objasňující jeho účel a téma. Samotný dotazník se skládal ze 12 položek. Obsahuje otázky uzavřené, v nichž respondenti volili z nabízených možností, z nich 1 položka má podobu škály, polouzavřené otázky s možností volného doplnění i otevřené otázky k volnému vyjádření. Úvodní položky zjišťovaly počet podávaných přihlášek a upřednostňovaný typ předškolního zařízení, jádrem byly otázky zjišťující informovanost o vybraných mateřských školách a směřující ke zkoumání okolností vedoucích k výběru preferované mateřské školy.

5. 2 Analýza a interpretace výsledků výzkumu

Celkem bylo rozdáno 60 dotazníků, vráceno bylo 59 vyplněných dotazníků. Návratnost tak činila 98, 3 procent. Dotazníky byly vyhodnoceny ručně do připravené tabulky a četnosti následně přeneseny do programu Microsoft Excel, pomocí nějž bylo prováděno další zpracování – vypočítána procenta, řazení dat dle četnosti, vytvořeny grafy. Otázky s možností volných odpovědí byly kategorizovány nebo slovně okomentovány.

VO1: Jak jsou rodiče informováni o vybraných mateřských školách/škole?

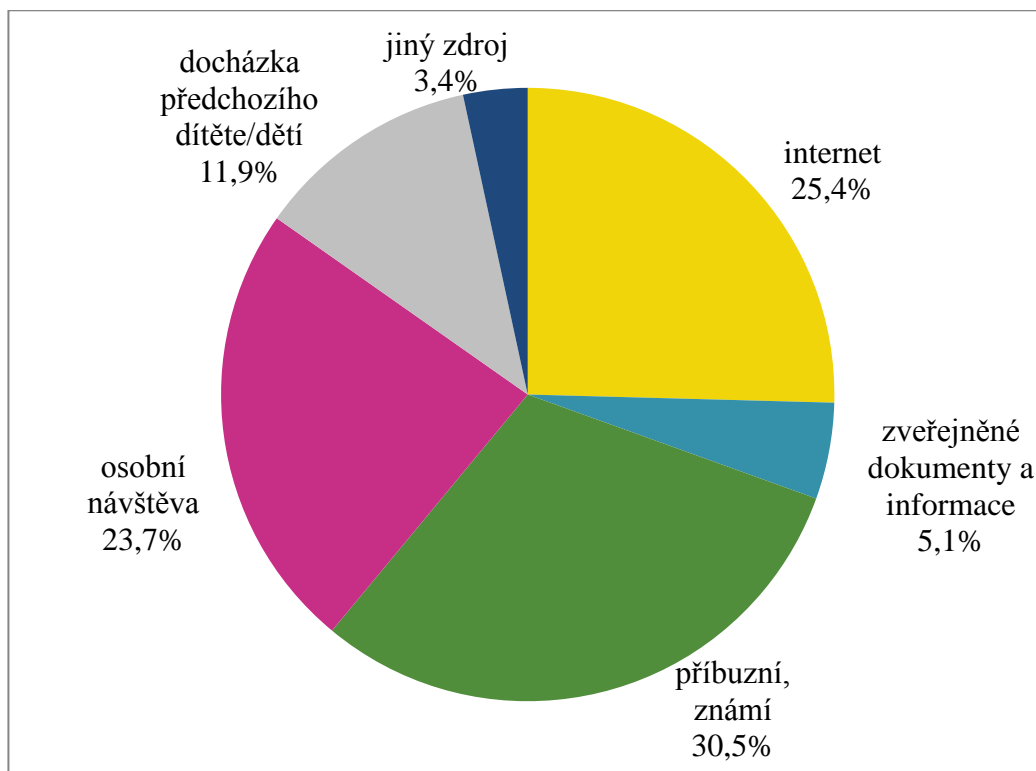
Na výzkumnou otázku nabízí implicitně odpověď položky dotazníku č. 5 a 6. Všichni respondenti se zajímali o mateřské školy, do nichž podávali přihlášky pro své dítě, v těchto položkách se ani jednou neobjevila odpověď „nemáme žádné informace“, respektive „nepotřebujeme žádné informace“, což potvrzuje graf č. 1. Na to, jaký byl hlavní zdroj informací a které informace považují rodiče za nejdůležitější, odpovídají následující výzkumné otázky.

Graf č. 1: Informovanost rodičů o mateřských školách, do nichž si podávají přihlášky

VO2: Jakým způsobem získávají rodiče informace o mateřských školách?

Druhá výzkumná otázka zjišťovala, jaký byl hlavní zdroj informací o mateřských školách. Na tuto otázku jsme získali odpověď z položky dotazníku č. 5. Výsledky znázorňuje graf č. 2, dle četnosti odpovědí jsou seřazeny v tabulce č. 1.

Graf č. 2: Nejvýznamnější zdroj informací o mateřských školách

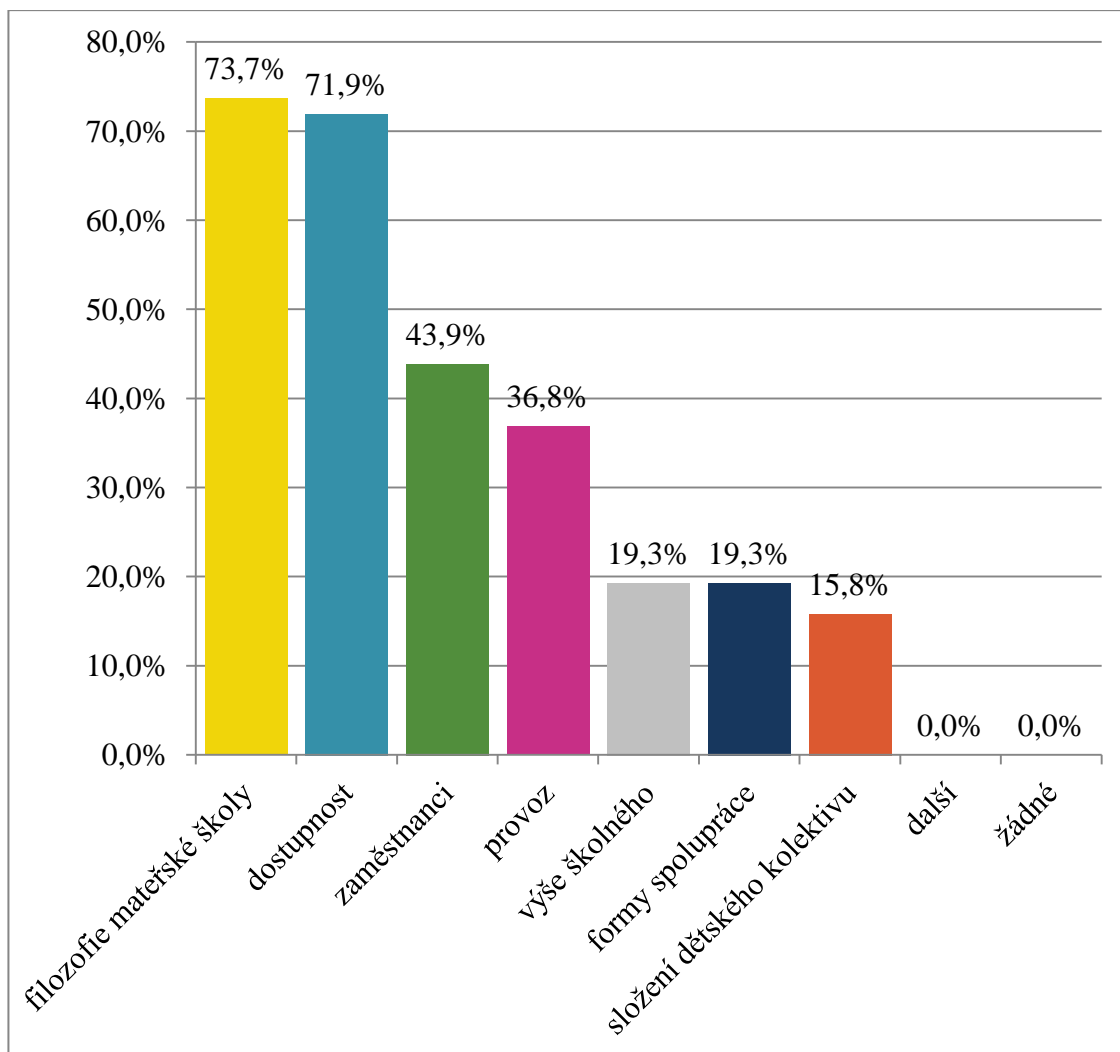
zdroj informací	Procenta
příbuzní známí	30,5%
internet	25,4%
osobní návštěva	23,7%
docházka předchozího dítěte	11,9%
zveřejněné dokumenty a informace	5,1%
jiný zdroj	3,4%
celkem	100%

Tabulka č. 1: Nejvýznamnější zdroj informací dle četnosti

Tabulka č. 1 ukazuje seřazené zdroje informací podle četnosti odpovědí vyjádřené v procentech. Nejvýznamnějším zdrojem informací jsou zkušenosti známých či příbuzných s tou kterou mateřskou školou. Druhé místo zaujímají informace získané z webových stránek předškolních institucí. Významným zdrojem je také osobní návštěva. Méně se objevovala docházka předchozího dítěte – může být ovlivněno tím, že v mnoha případech jde o první dítě (tuto skutečnost jsme však nezjišťovali). Málo využívané jsou zveřejněné dokumenty a informace v prostorách mateřských škol, důvodem může být právě jejich vyhledávání na internetu v pohodlí domova. Mezi jinými zdroji se dvakrát objevily zkušenosti a informace od matek dětí navštěvujících danou mateřskou školu.

VO3: Které informace jsou pro rodiče významné před podáním přihlášky?

Třetí výzkumná otázka byla zaměřena na zjištění, které informace rodiče považovali za nejdůležitější zjistit při zvažování vhodné mateřské školy. Pomocí šesté položky dotazníku jsme vyhodnotili odpověď na danou otázku. Rodiče mohli volit z nabízeného seznamu maximálně tři možnosti a to z důvodu, aby výběr nebyl příliš omezující a současně aby se určitým způsobem vyhranili a získali jsme tak oblasti, kterým kladou největší význam. Současně měli možnost doplnit další neuvedené informace o mateřské škole, tuto alternativu neuvedl žádný respondent. Většina rodičů vybírala právě tři alternativy, jen několik rodičů vybralo dvě možnosti.

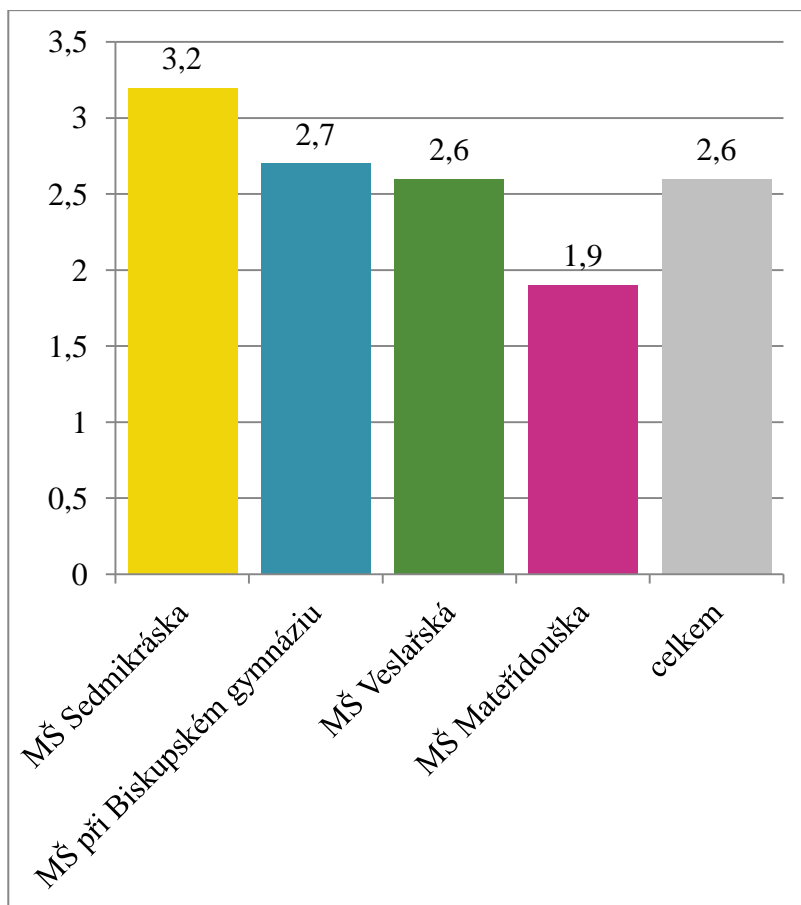

Graf č. 3: Nejvýznamnější informace o mateřské škole/školách

Graf č. 3 nabízí pohled na seřazené údaje podle toho, které oblasti informací považují rodiče za nejvýznamnější. Respondenti na první místo kladou potřebu seznámit se s filozofií mateřské školy, na druhé místo s její dostupností, obě možnosti vybralo více než 70% rodičů. Významné hodnoty dále získaly volby seznámení se zaměstnanci mateřské školy a jejím provozem. Za nejméně důležité jsou ve zkoumaném vzorku považovány informace o výši školného, formách spolupráce rodiny a mateřské školy a o složení dětského kolektivu. Žádné další informace respondenti nevyhledávali.

VO4: Které faktory jsou pro rodiče rozhodující při výběru mateřské školy?

Úvodní položka výzkumného nástroje reflektovala počet přihlášek, které rodiče podávají do mateřské školy/ škol.

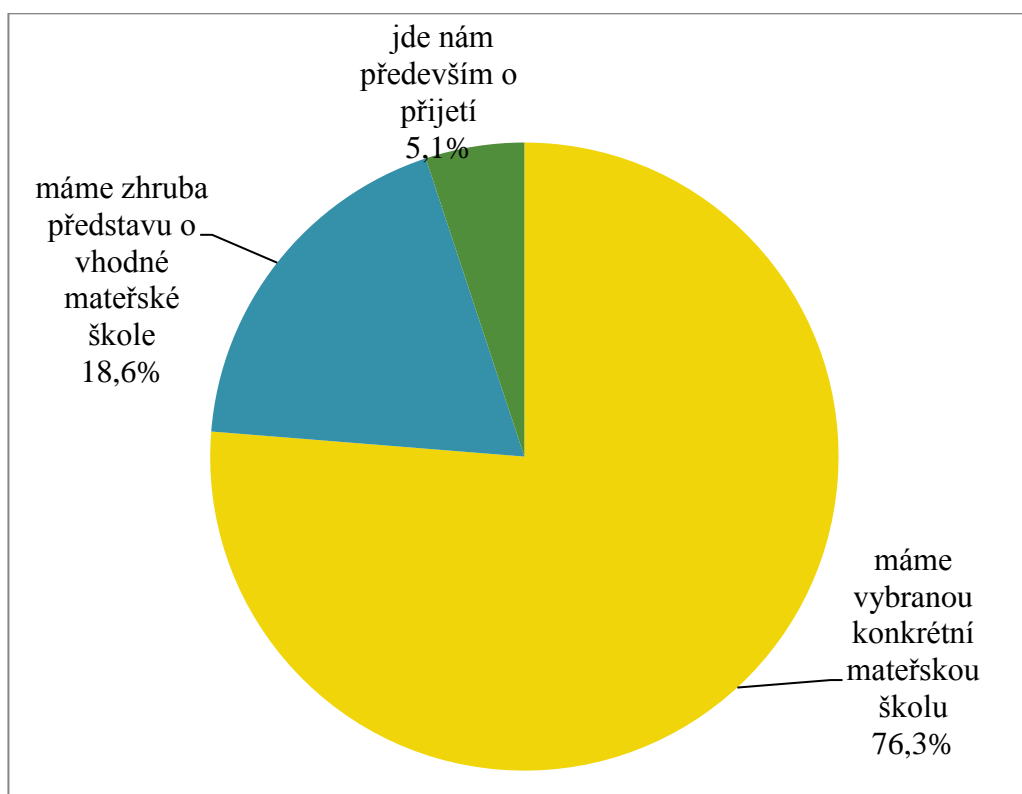
Graf č. 4: Průměrný počet přihlášek podávaných na školní rok 2016/2017

Graf č. 4 přehledně ukazuje, kolik přihlášek k předškolnímu vzdělávání v průměru podávali rodiče na následující školní rok. Jako největší počet se objevil jedenkrát údaj 8 v MŠ Sedmíkraska, v MŠ Mateřídouška byla zaregistrována sedmkrát krát pouze 1 přihláška. Důvodem může být vyšší pravděpodobnost přijetí dítěte do soukromé mateřské školy či cílený výběr konkrétní mateřské školy. Vyšší počet přihlášek podávaných do ostatních typů škol naznačuje obtíže při zapsání dítěte do mateřské školy vzhledem k jejich přeplnění a nedostatečným kapacitám. Uvedená skutečnost následně může ovlivnit kritéria výběru předškolního zařízení.

Jádrem výzkumného šetření bylo postihnoutí nejvýznamnějších faktorů při výběru mateřské školy. Zajímali jsme se o to, zda rodiče mají vybranou konkrétní mateřskou školu, příp. jaký je upřednostňovaný typ předškolního zařízení dle zřizovatele a vzdělávacího programu. Položka dotazníku č. 9 zjišťovala význam jednotlivých faktorů při výběru mateřské školy pomocí posuzovací škály, respondenti ohodnocovali uvedené aspekty na stupnici 1 – 5. Dále nás zajímalo, zda mají vliv specifické podmínky poskytované mateřskou školou a

nabídka kroužků, příp. které by respondenti v mateřské škole uvítali. Položka č. 12 nabízela volný prostor k vyjádření a doplnění důležitých neuvedených faktorů. Nyní budeme postupně analyzovat zmíněné položky.

Zájem rodičů o volbu mateřské školy naznačuje otázka č. 2, která zjišťovala, **zda rodiče mají vybranou konkrétní mateřskou školu**. Jak ukazuje graf č. 5, pouze pro 5,1% respondentů bylo hlavní umístění dítěte do předškolního zařízení. Ostatní rodiče měli vybranou konkrétní mateřskou školu, o kterou měli největší zájem, nebo představu o vhodné mateřské škole. Možnosti „nepřemýšleli jsme o tom“, „nemáme konkrétní představu“ a „jiná možnost“ získaly nula odpovědí, proto je v následujícím grafu neuvádíme.

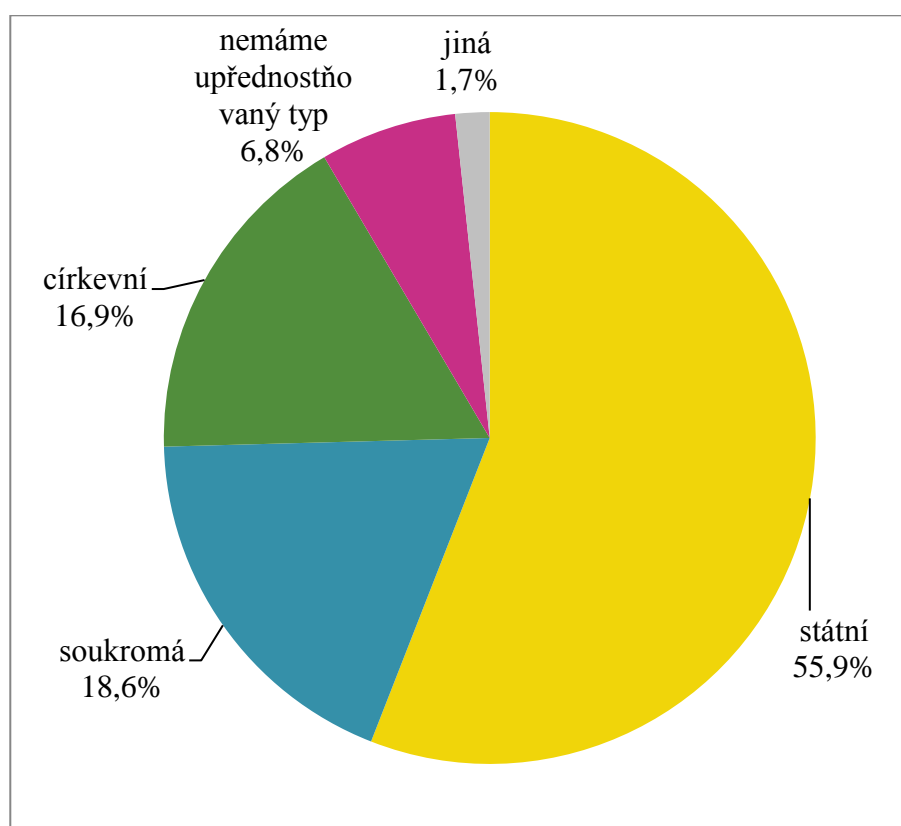

Graf č. 5: Představa rodičů o vhodné mateřské škole

Vyhodnocení otázky č. 3 poskytuje pohled na to, kterému **typu předškolního zařízení podle zřizovatele** dávají respondenti přednost. Procentuální rozložení odpovědí je patrné z grafu č. 6. Nejvíce rodičů ze zkoumaného souboru upřednostňuje státní mateřskou školu, dále následují soukromá a církevní mateřská škola, mezi nimiž jsou nepatrné rozdíly, pouze 6,8% nemá upřednostňovaný typ. Jednou se objevila jiná možnost s doplněním „kvalitní“, této odpovědi rozumím tak, že rodičům nejde o zřizovatele (v tom případě by odpověď mohla

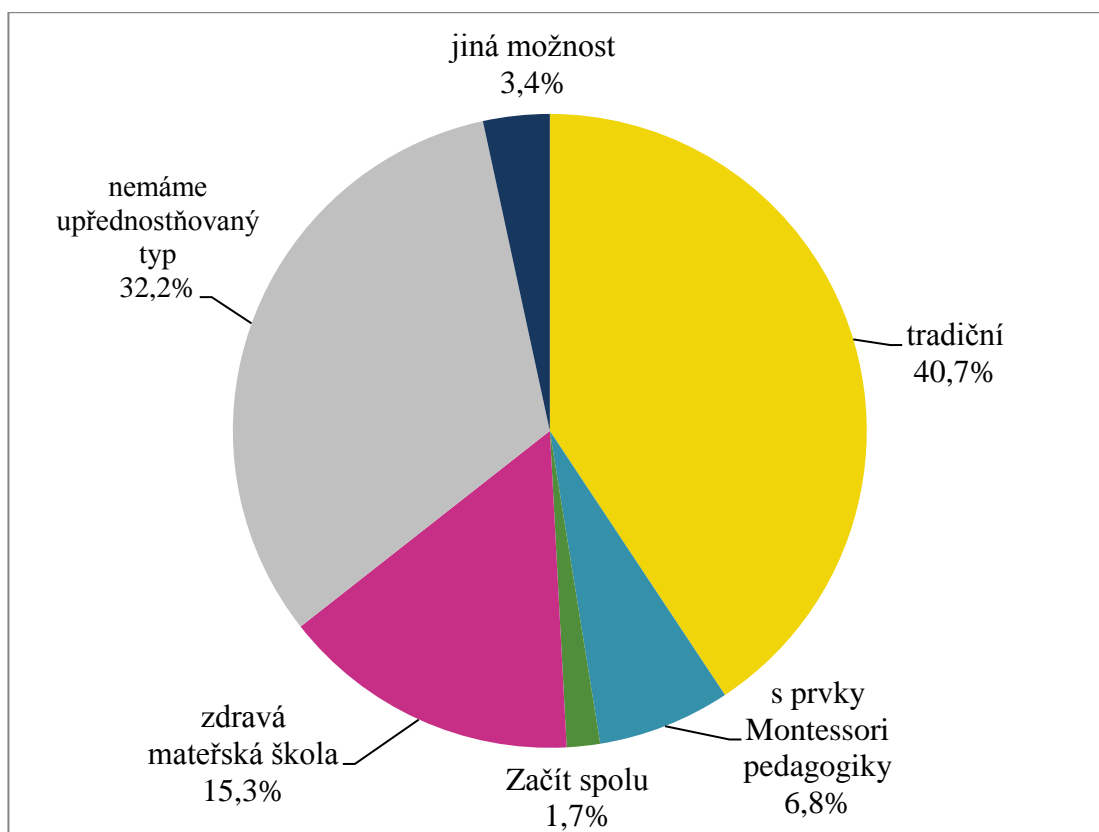
být kategorizována také jako „nemáme upřednostňovaný typ“), ale důležitá je kvalita. V případě této položky jsme si vědomi, že výsledky jsou velmi ovlivněny typem spolupracujících mateřských škol. Přesto někteří rodiče podávající přihlášku do soukromé či církevní školy upřednostňují mateřskou školu státní, v úvahu připadá vysvětlení, že přihlášky do těchto typů podali jako „možnost záchrany“, jako zvýšení pravděpodobnosti přijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání v případě nepřijetí do státní předškolní instituce. V reprezentativním souboru by bylo pravděpodobně rozložení odpovědí odlišné, to by bylo zřejmě nejvíce patrné v zastoupení voleb pro církevní školy. Je důležité připomenout, že výsledky jsou platné pouze pro zkoumaný soubor.

Graf č. 6: Upřednostňovaný typ mateřské školy dle zřizovatele

Dále jsme zjišťovali, zda respondenti mají **upřednostňovanou mateřskou školu podle jejího vzdělávacího programu**. I zde hraje roli účast mateřských škol na výzkumném šetření, přesto se mezi uváděnými alternativami objevily také mateřská škola se vzdělávacím programem Začít spolu a mateřská škola s prvky Montessori pedagogiky. Největší podíl zkoumaného souboru preferuje tradiční mateřskou školu. Významné zastoupení mají odpovědi „nemáme upřednostňovaný typ“. Lze se domnívat, že důvodem takové četnosti

může být neznalost základních rysů uváděných vzdělávacích programů. Dvakrát se objevila volba jiná možnost, z nichž jednou rodiče přímo uváděli, že neznají specifika jednotlivých vzdělávacích programů, druhým doplněním byl výběr mateřské školy s logopedickou péčí. Konkrétní výsledky jsou prezentovány v grafu č. 7.

Graf č. 7: Upřednostňovaná mateřská škola podle vzdělávacího programu

Při vyhodnocování položky č. 9 se nám jednalo o hromadné zpracování jednotlivých **posuzovaných aspektů**. Postupovali následujícím způsobem: nejdříve jsme spočítali frekvence voleb jednotlivých odpovědí, v dalším kroku jsme jednotlivým odpovědím přisoudili číselné hodnoty 1-5, poloze „velmi významný“ jsme přisoudili koeficient 5, poloze „nejméně významný“ koeficient 1 apod. Následně jsme jednotlivé frekvence voleb těmito koeficienty vynásobili a sečetli hodnoty vztahující se ke každému posuzovanému aspektu. (Gavora, 2001) Na základě získaných hodnot jsme mohli určit pořadí zvažovaných faktorů dle jejich významu – nejvýznamnější jsou ty s nejvyšší hodnotou součtu. Výsledky uvádí tabulka č. 2.

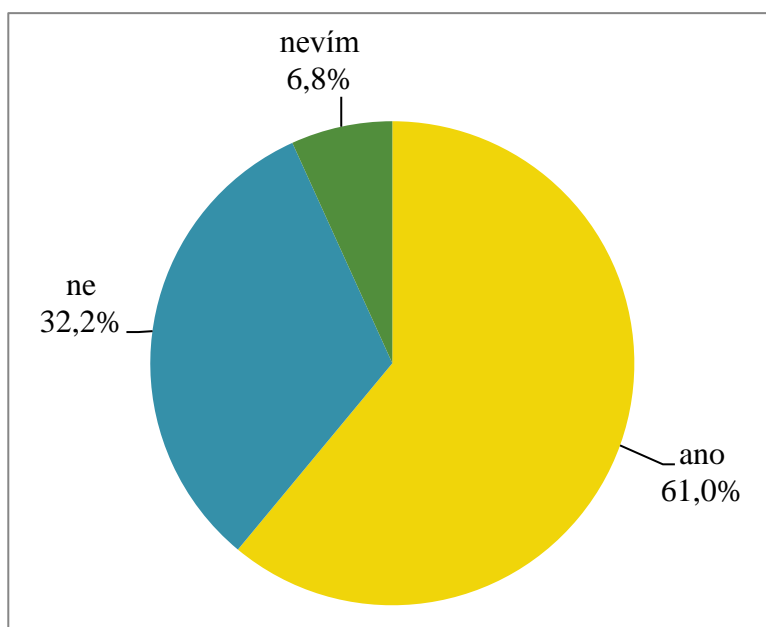
posuzované aspekty	součet hodnot
1. otevřená spolupráce školy s rodinou	253
2. vzdálenost od bydliště/zaměstnání	251
3. složení pedagogického sboru	246
4. provozní doba	241
5. školní vzdělávací program	239
6. prostředí a vybavení mateřské školy	236
7. vedení mateřské školy	235
8. režim dne	230
9. chod školní kuchyně	214
10. možnost adaptace před nástupem do mateřské školy	212
11. počet dětí ve třídě	206
12. nabídka kroužků	196
13. výše školného	192
14. věkové složení třídy	181

Tabulka č. 2: Pořadí jednotlivých aspektů dle jejich významu při volbě mateřské školy

Při posuzování uvedených aspektů se respondenti pohybovali převážně v poloze 1 – 3, polohy 4 – 5 byly méně četné. Mezi některými aspekty jsou velmi malé rozdíly v bodovém součtu.

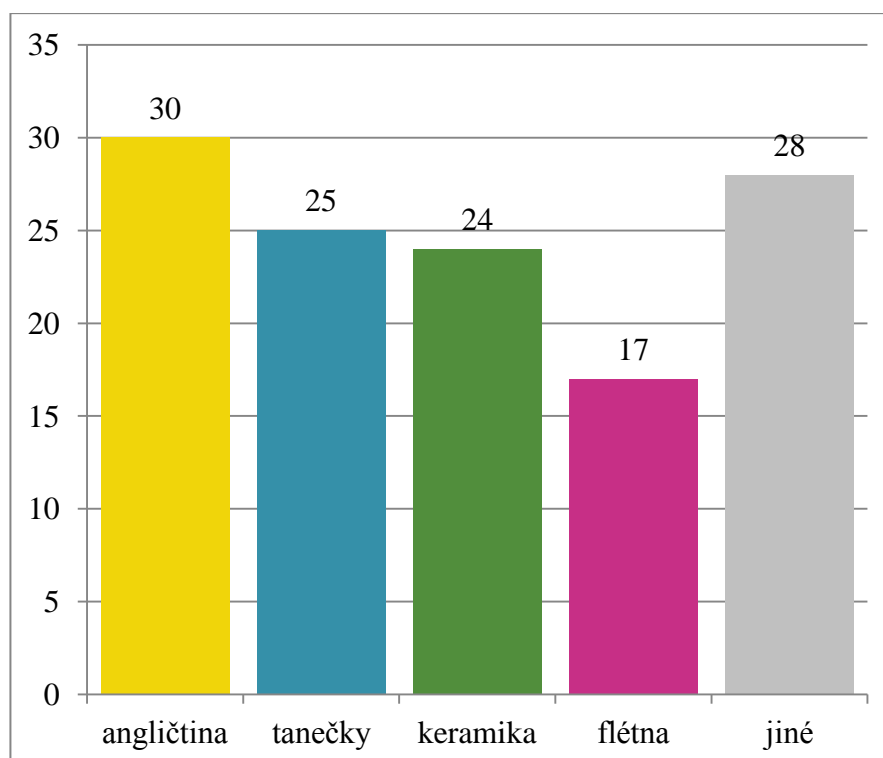
Vzhledem k výsledkům otázky, o které oblasti informací se rodiče nejvíce zajímali, je překvapivý výsledek, že významným faktorem volby je otevřená spolupráce školy a rodiny. Tuto skutečnost nedokážeme vysvětlit. Naopak v souladu s předchozí otázkou se těsně na druhém místě umístila vzdálenost od bydliště, zaměstnání. Tento výsledek není překvapením. Důležitou roli hrálo složení pedagogického sboru, provozní doba, školní vzdělávací program. Tyto údaje vcelku odpovídají informacím, o něž se rodiče zajímali. Ve střední úrovni následují aspekty prostředí a vybavení mateřské školy, její vedení, režim dne, chod školní kuchyně, možnost adaptace před nástupem do mateřské školy. Na opačném pólu, mezi nejméně významnými faktory stojí aspekty nabídka kroužků, výše školného, složení dětského kolektivu – věkové složení a počet dětí ve třídě, což je opět ve shodě s výsledky předchozí výzkumné otázky. Jako překvapivý údaj se zdá malý význam výše školného – tyto výsledky mohou být dány tím, že rodiče primárně volí mezi státní, církevní či soukromou školou a výše školného v rámci tohoto okruhu již není rozhodující pro výběr předškolní instituce.

Specifické podmínky poskytované vybranou mateřskou školou (u formulace položky č. 7 byly pro představu nabídnuty příklady) měly vliv na výběr 61% respondentů, 32,2% vybíralo bez ohledu na ně, 6,8% zvolilo odpověď nevím. Uvedená data jsou zachycena v grafu č. 8. Volba kladných odpovědí mohla souviset s dalšími kritérii, která si rodina stanovila (např. anglická školka, zdravý životní styl – zdravý pohyb, možnost neslazených nápojů apod.), ale také s potřebami dětí (alergie – možná úprava jídelníčku). V případě záporných či nejistých odpovědí si rodina pravděpodobně nestanovila zvláštní kritéria výběru či nepocítovala za nutné ohlížet se na jedinečnosti dětí.

Graf č. 7: Vliv specifických podmínek poskytovaných mateřskou školou

Nabídka kroužků se v pořadí významných aspektů volby předškolního zařízení umístila až na 12. místě. Pro rodiče tedy tento aspekt patří mezi méně významné, lze vyvodit, že si uvědomují možnosti návštěvy kroužků a rozvíjení zájmů dětí v mimoškolním prostředí. Pro některé však může být např. z časových důvodů realizace kroužků v prostředí mateřské školy „přidanou hodnotou“. Zjišťovali jsme tedy, jaké kroužky by rodiče v mateřské škole uvítali. V položce dotazníku č. 8 mohli respondenti volit více možností. Graf č. 9 ukazuje počet voleb k jednotlivým kroužkům z celkového počtu 59 respondentů.

Graf č. 9: Četnost zájmu respondentů o kroužky v mateřské škole

Všechny nabízené možnosti měly zastoupení mezi volbami rodičů, největší zájem projeví respondenti o angličtinu, kterou by uvítala více než polovina respondentů. Výsledky mohou naznačovat, že rodiče si uvědomují význam cizího jazyka pro budoucí život.

Mezi odpověďmi „jiné“ se vyskytovaly údaje, které jsme kategorizovali v tabulce č. 3.

kroužky	Četnost
sportovní aktivity	26
kulturní návštěvy	1
výtvarný kroužek	1
žádné	3

Tabulka č. 3: Zájem rodičů o jiné kroužky

Je patrné, že mezi neuvedenými možnostmi vítězí zájem rodičů o sportovní aktivity. Jsme rádi, že si rodiče uvědomují význam pohybu pro děti a že tuto kategorii tak často uváděli. Mezi konkrétními návrhy sportovních aktivit jsme registrovali plavání a cvičení na míčích. U kategorie „žádné“ jsme zaznamenali názor, že tak malé děti by měly mít prostor pro vlastní aktivity a ne jim organizovat čas. S tímto vyjádřením lze souhlasit a to především v době nástupu dítěte do předškolního zařízení, jde o období, kdy je nejdůležitější adaptace

dítěte na nové prostředí a režim, navázání vztahů s pedagogy a kamarády. Pro děti navštěvující mateřskou školu druhým rokem, děti starší a dobře adaptované je možné již zařadit kroužek vycházející ze zájmu dítěte, ale myslet na to, aby dítě nebylo přetěžováno a stále mělo dostatek prostoru pro volnou hru.

Závěrečná položka dotazníku ponechala rodičům volný prostor pro **neuvedené okolnosti**, které byly rozhodující pro výběr mateřské školy. Ty byly shrnuty následovně:

- ~ možnost zdravé stravy a neslazených nápojů;
- ~ blízko ZŠ staršího dítěte;
- ~ pestrost vzdělávací nabídky, aktivity mimo prostory mateřské školy;
- ~ paní učitelky – především jejich přístup k dětem i rodině;
- ~ kamarádi, kteří již mateřskou školu navštěvují;
- ~ klidné, nestresové prostředí;
- ~ pocitová stránka – pozitivní působení preferované mateřské školy;
- ~ anglická školka;
- ~ názor, že jakékoli okolnosti výběru nemají smysl, když je tak málo míst a tak rozdílné; školné v soukromých a státních mateřských školách.

Nejvíce se opakovala vyjádření, která jsme kategorizovali jako „paní učitelky – přístup k dětem i k rodině“. Tento uváděný faktor odpovídá aspektům v deváté položce dotazníku – otevřená spolupráce školy a rodiny, složení pedagogického sboru. Tyto doplňující údaje jen podporují zjištěné výsledky.

Přístup k volbě mateřské školy zkoumaného souboru respondentů lze na základě hromadného zpracování výsledků charakterizovat následovně: rodiče mají alespoň představu o vhodné mateřské škole, jde zpravidla o upřednostňování státní mateřské školy, mateřské školy s tradičním vzdělávacím programem, otevřené spolupráci, blízké bydliště či zaměstnání. Jako významné se ukázalo také složení pedagogického sboru, provozní doba a charakteristika školního vzdělávacího programu. Většinu rodičů při volbě ovlivnily specifické podmínky poskytované tou kterou mateřskou školou. Jako méně významná kritéria se ukázala nabídka kroužků, složení dětského kolektivu, úplata za vzdělávání (v rámci preference dle zřizovatele). Někteří z rodičů volí na základě vlastních výše uvedených okolností.

VO5: Zohledňují rodiče individuální potřeby dítěte při výběru konkrétní mateřské školy?

Na tuto otázku jsme se snažili odpovědět pomocí položek dotazníku č. 10 a 11.

V položce dotazníku č. 10 jsme zjišťovali, zda si rodiče uvědomují jedinečnosti svých dětí. Zajímali jsme se o zájmy a nadání, zdravotní potřeby a případná jiná specifika. Přitom někteří respondenti doplnili více oblastí, někteří uváděli, že si na nic nemohou vzpomenout, že je jejich dítě průměrné, nebo nenapsali nic. Věcně zodpovězené položky jsme vyhodnotili.

Nejčastěji byla doplňována oblast zájmů a nadání, odpovědi byly kategorizovány a seřazeny dle četnosti v tabulce č. 4:

zájmy a nadání	četnost
hudba	14
sport	10
výtvarné činnosti	6
mimořádně inteligentní	4
tanec	2
velmi dobrá řeč	2
výborná paměť	2
dramatika	2
příroda	2
angličtina	1
stavby všeho druhu	1

Tabulka č. 4: Uváděné zájmy a nadání dětí

Ke zdravotním potřebám dětí se rodiče vyjádřili pouze výjimečně, zachycuje je tabulka č. 5.

zdravotní potřeby	Četnost
alergie - nutná úprava jídelníčku	2
častá nemocnost - MŠ zdůrazňující zdravý životní styl	1
silné dioptrické brýle	1

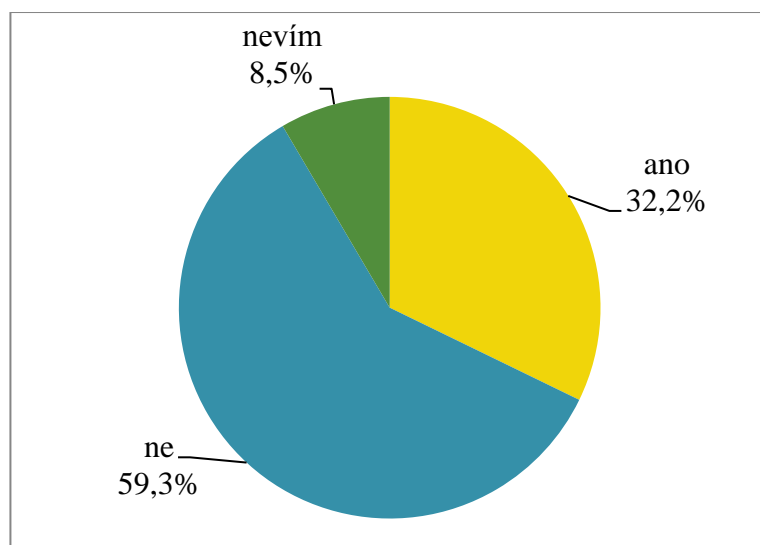
Tabulka č. 5: Zdravotní potřeby dětí

Několik rodičů se zamyslelo nad jinými specifiky svých dětí, Jejich výpovědi byly opět utříděny a seřazeny dle četnosti. Výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 6.

jiná specifika	Četnost
společenská	7
potíže při začleňování do kolektivu	5
tvrdohlavost	2
přizpůsobivá/ý	2
bilingvní	1
nižší věk	1
nemá rád nespravedlnost	1
plačtivost	1

Tabulka č. 6: Jiná uváděná specifika dětí

Na položku č. 10 navazovala v dotazníku položka č. 11 přímo se dotazující na skutečnost, zda uváděné jedinečnosti a specifika měly vliv na výběr preferované mateřské školy. Rodiče, kteří se nevyjádřili k žádné z oblastí předcházející položky, volili možnost „ne“ nebo „nevím“. Alternativa „ano“ byla označena v případech, kdy rodiče uváděli potíže při začleňování do kolektivu, v případě, kdy rodiče doplnili nižší věk, dále brali ohled na zdravotní potřeby (s výjimkou silných dioptrických brýlí) a několik rodičů také v oblasti jmenovaných zájmů a nadání (např. angličtina). Zájmy však ve většině případů nebyly rozhodující pro volbu předškolního zařízení, tyto výsledky korespondují se zjištěnými výsledky v položce č. 9 – význam nabídky kroužků pro výběr mateřské školy. Konkrétní procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí najdeme v grafu č. 10.

Graf č. 10: Vliv jedinečností dítěte na volbu mateřské školy

5. 4. Shrnutí výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak rodiče přistupují k výběru budoucí mateřské školy pro své dítě. Na základě něj byly stanoveny cíle dílčí. Zjištěné výsledky se pokusíme shrnout v dalším textu.

Dílčí cíle 1 a 2 byly zaměřeny na informovanost rodičů:

Dílčí cíl 1: zmapovat informovanost rodičů o vybraných mateřských školách/škole;

Dílčí cíl 2: zjistit z jakých zdrojů rodiče čerpají informace o vybraných mateřských školách.

Všichni rodiče zkoumaného souboru se zajímali o informace o mateřských školách, na které podávali přihlášky. Většina rodičů považovala za důležité seznámit se především s filozofií mateřské školy a její dostupností, na opačném konci zájmu stály informace o složení dětského kolektivu. Jako nejvýznamnější zdroj se ukázaly zkušenosti a názory od příbuzných a známých, na druhém místě internet, na třetím osobní návštěva. K těmto výsledkům lze přirovnat analogii, kdy chce „laik“ koupit např. elektroniku, zjistí si informace o zvažovaných produktech na internetu, prohlédne si je v obchodech, avšak teprve na základě recenzí přátel či dalších spotřebitelů se rozhodne. V roli dalších spotřebitelů potom můžeme vidět matky dětí již navštěvujících danou mateřskou školu, které byly uvedeny jako další hlavní zdroj informací. Rodiče vychází z ověřených zkušeností také v případě docházky předchozího dítěte.

Dílčím cílem č. 3. bylo ověřit, zda mají na rozhodování rodičů vliv spíše praktické důvody či filozofie vybraných škol. V rámci praktických okolností byly posuzovány vzdálenost od bydliště, provozní doba a výše školného. Do široké skupiny aspektů filozofie mateřské školy jsme zahrnuli její ŠVP, prezentované možnosti spolupráce rodiny a školy, složení dětského kolektivu, nabídku kroužků, přístup ke stravování, kolektiv zaměstnanců instituce, režim dne, prostředí a vybavení, specifické podmínky poskytované školou. Na základě sesbíraných dat nelze jednoznačně říci, že rozhodují praktické důvody či filozofie školy. V posuzování významnosti se jednotlivé aspekty prolínají. Je možné pouze usuzovat, že praktické okolnosti jsou jistě významné, ale rodiče si vesměs uvědomují další aspekty volby, které mohou odpovídat jejich životnímu stylu, hodnotám i potřebám. Potom se odpověď na daný cíl odvíjí spíše případ od případu té které rodiny. Na základě hromadného zpracování lze říci, že v rámci praktických důvodů stojí na prvním místě vzdálenost od

bydliště, příp. zaměstnání. Při posuzování aspektů filozofie školy se v předních pozicích objevují otevřená spolupráce školy a rodiny, složení pedagogického sboru, ŠVP. Je nutné připomenout, že vyhodnocované údaje mohou být především ve vztahu k tomuto dílčímu cíli ovlivněny typem mateřských škol, které se podílely na výzkumném šetření.

Čtvrtým dílčím cílem bylo analyzovat vliv individuality a specifik dítěte na volbu rodičů při výběru budoucí mateřské školy. Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že většina rodičů nevidí nutnost brát ohled na jedinečnosti, specifické potřeby a zájmy dítěte, a tak se řídí vlastními kritérii výběru. Individuality dětí těchto respondentů zřejmě nejsou tak závažné, aby vyžadovaly specifický přístup. Určité procento rodičů zkoumaného souboru má však specifické požadavky na mateřskou školu právě s ohledem na dítě. Nejpatrnější je toto zjištění u dětí se zdravotními potřebami a dětí, u kterých rodiče vnímali potíže při začleňování do kolektivu.

Uvědomujeme si, že realizované výzkumné šetření má určité limity. Jde především o výběr zkoumaného souboru, který není reprezentativní, proto výsledky nejsou platné pro celý základní soubor. Domníváme se, že by bylo zajímavé porovnat typ preferované mateřské školy např. s výchovným stylem rodiny, avšak taková studie není v možnostech této práce.

Přínos výzkumného šetření lze spatřovat v tom, že uvedené mateřské školy mohou pracovat s poskytnutými výsledky – např. se mohou zaměřit na vyhodnocování a zvyšování kvality poskytovaného vzdělání, neboť hlavním zdrojem informací jsou zkušenosti rodičů dětí, které vybranou mateřskou školu již navštěvují/navštěvovaly; zvýšit atraktivitu webových stránek, z nichž rodiče čerpají informace; srozumitelně prezentovat svůj ŠVP; objasnit formy spolupráce s rodinou; sledovat přístup pedagogických zaměstnanců k dětem, který může být významným aspektem volby mateřské školy; zamyslet se nad možností vnést určitou „přidanou hodnotu“, nové služby, neboť řada rodičů oceňuje specifické podmínky poskytované školou; na základě zjištění, že úplata za vzdělávání (pravděpodobně v rámci primární volby mateřské školy podle zřizovatele) není pro většinu respondentů rozhodující, by mohly zvýšit školné a využít podle svých potřeb. Rodiče, kteří byli respondenty tohoto šetření, si mohou uvědomit okolnosti, nad nimiž dříve nepřemýšleli, a které mohou vzít při konečném rozhodování, až budou znát výsledky přijímacího řízení, v úvahu.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo upozornit na možnost a význam volby předškolního zařízení a sledovat přístup rodičů zkoumaného souboru k volbě mateřské školy.

V teoretické části je vyzdvihnout význam předškolního vzdělávání, důvody, proč se vůbec rozhodnout pro docházku dítěte do předškolního zařízení, která v současné době není povinná. Je popsána proměna vzdělávacího systému vedoucí k pluralitě ve školství a objasněna současná kurikulární politika nabízející pestrost vzdělávacích programů jednotlivých mateřských škol. Díky nastíněným změnám se možnost volby předškolního zařízení stává smysluplnou.

Volba předškolní instituce je významná pro život rodiny i pro dítě, jež zde bude trávit určitou část dne. Mateřské školy se snaží vycházet vstříc variabilitě životních stylů rodin a jejich požadavkům. Ty mohou být odrazem rozmanitých skutečností – finančních či časových možností, životního stylu rodiny, názorů na výchovu, očekávání kladených na děti atd. Předpokladem správné volby je, že se rodiče budou zajímat o potřebné informace a že je škola určitou cestou poskytne. Jde v podstatě o první kontakt rodiny s předškolní institucí, po nástupu dítěte do předškolního zařízení by se měla vzájemná spolupráce prohlubovat ve prospěch rozvoje dítěte. Rodina je pro dítě nejvýznamnějším prostředím. Docházka do předškolního zařízení je přínosem i pro fungující rodinu, pro kterou je doplněním péče o dítě, poskytuje příležitosti, které rodina nemůže zabezpečit svými vlastními silami – odborně vedené aktivity, kolektiv dětí, v němž se rozvíjí sociální dovednosti aj. Návštěva mateřské školy má o to větší význam v případě, že jsou narušeny funkce rodiny či se vyskytují škodlivé výchovné styly, v takových případech se podílí v rámci svých možností na kompenzaci uvedených nedostatků.

Dnešní mateřské školy si uvědomují nutnost zabezpečit potřeby dětí obecně lidské, dané specifiky předškolního věku, individuální jako podmínku zdravého vývoje dítěte. K jejich uspokojování volí vlastní cesty, mohou nabízet speciální podmínky. Při rozhodování o vhodné mateřské škole by rodiče kromě vlastních kritérií zvážili jedinečnosti dítěte, především jeho potřeby. Rodiče by měli k volbě předškolního zařízení přistupovat zodpovědně, neboť volba vhodné, příp. nevhodné mateřské školy může ovlivnit další vývoj dítěte.

Empirická část přinesla cenné poznatky. Ukázalo se, že rodiče zkoumaného souboru se zamýšlí nad volbou předškolního zařízení, zajímají se o informace o mateřských školách, na něž podávají přihlášky. Na základě zjištěných informací a vlastních kritérií má většina

rodičů alespoň představu o vhodné mateřské škole. Menší část rodičů brala v úvahu individuality dětí. Vyhodnocená data dále poskytla pohled na významné faktory pro rozhodnutí o volbě mateřské školy. Výsledky by mohly být užitečné pro mateřské školy, s jejichž pomocí bylo výzkumné šetření realizováno. Ve své praxi i prezentaci školy se mohou zaměřit na rodiči uváděné významné informace a aspekty volby. Rodičům by práce mohla přinést nové náměty při rozhodování o vhodné mateřské škole, přehled dostupné nabídky různých typů předškolních institucí. Je nutné podotknout, že každá rodina má své priority, současné mateřské školy se je snaží reflektovat a reagovat na ně, možnost škol profilovat se svým vlastním způsobem vytváří pestrou nabídku předškolních zařízení.

Přestože byly osloveny různé typy škol, ne všechny byly ochotné ke spolupráci nebo spolupráce nebyla možná z časových důvodů. Zkoumaný soubor je dostupným výběrem, zjištěná data jsou platná pouze pro něj. Pokud by se podařilo zapojit do empirického šetření reprezentativní soubor, výsledky by byly platné pro celou populaci a o to cennější.

Problematika výběru předškolních zařízení není dostatečně reflektovaná v odborných publikacích. Tato práce by mohla upozornit na další témata zajímavá pro zpracování. Navrhňme například zkoumání volby mateřské školy ve vztahu k věku dítěte či vzdělání rodičů, výchovnému stylu rodiny, porovnání, jaký význam předškolnímu vzdělávání přikládají sami rodiče s ohledem na upřednostňovanou mateřskou školou.

Seznam použité literatury

1. DUNOVSKÝ, J. A KOL. *Sociální pediatrie*. Praha: Avicenum, 1989.
2. DVOŘÁKOVÁ, M. *Diagnostika vnitřních podmínek výuky*. In: KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.
3. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výskumu*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2001. ISBN 80-223-1628-8.
4. GRECMANOVÁ, H. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 1998. ISBN 80-85783-24-x.
5. HAVLÍNOVÁ, M. A KOL. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-061-5.
6. HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.
7. HORKÁ, H., SYSLOVÁ, Z. *Studie k předškolní pedagogice*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5467-7.
8. JÚVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 1997. ISBN 80-85931-43-5.
9. KOHOUTEK, R. *Poznávání osobnosti (se zřetelem k volbě povolání)*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČSR, 1973.
10. KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
11. KOŽÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola: Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.
12. MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.
13. MATĚJČEK, Z., LANGMEIER, J. *Výpravy za člověkem*. Praha: Odeon, 1981.
14. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.
15. NAKONEČNÝ, M. *Lexikon psychologie*. Praha: Vodnář, 2013. ISBN 978-80-7439-056-2.
16. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
17. POTOČÁROVÁ, M. *Pedagogika rodiny: Teoretické východiská rodinnej výchovy*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. ISBN 978-80-223-2458-8.

18. PRÁŠILOVÁ, M., ŠMELOVÁ, E. *Kurikulum a jeho tvorba II: studijní texty pro distanční vzdělávání*. Olomouc: UP, 2010. ISBN 978-80-244-2607-5.
19. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha, Portál, 2002. ISBN 80-7367-047-X.
20. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
21. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
22. RÝDL, K. *Vybíráme školu pro svoje dítě*. Praha: Grada, 1993. ISBN 80-7169-032-5.
23. RÝDL, K., ŠMELOVÁ, E. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869-2011)*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3033-1.
24. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.
25. SMOLÍKOVÁ, K. *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2005. ISBN 80-87000-01-3.
26. STŘELEČEK, S. *Rodina a výchova dětí školního věku*. In: STŘELEČEK, S. A KOL. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-61-3.
27. ŠMELOVÁ, E. *Bezvýhradná akceptace ve výchově dítěte*. Olomouc: UP, 2014. ISBN 978-80-244-4217-4.
28. ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: Teorie a praxe 2*. Olomouc: UP, 2006. ISBN 80-244-1373-6.
29. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
30. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.
31. VRTIŠKOVÁ, M. *Teorie a metody sociální práce II*. Brno: Tribun EU, 2011. ISBN 978-80-263-0017-5.
32. WALTEROVÁ, E. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-083-2.

Internetové zdroje

33. BEČKOVÁ, I. *Uspokojování potřeb dítěte v podmínkách současné mateřské školy*. [online]. 2008. [cit. 2015-09-09]. Dostupný z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/2214/uspokojovani-potreb-ditete-v-podminkach-soucasne-materske-skoly.html/>>.

34. *Deklarace práv dítěte*. [online]. OSN, 1959 [cit. 2015-09-20]. Dostupný z: <<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/deklarace-prav-ditete.pdf>>.
35. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky*. [online]. MŠMT, 2007 [cit. 2015-09-01]. Dostupný z: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-cr>>.
36. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2011 - 2015*. [online]. MŠMT, 2011 [cit. 2015-09-01]. Dostupný z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-1>>.
37. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015 – 2020*. [online]. Národní ústav pro vzdělávání, 2015 [cit. 2015-09-19]. Dostupný z: <http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategie/Dlouhodoby_zamer_CR_2015_2020.pdf>.
38. *Listina základních práv a svobod*. [online]. Parlament České republiky, 1993 [cit. 2015-09-01]. Dostupný z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.
39. *Úmluva o právech dítěte* [online]. OSN, 1989 [cit. 2015-09-20]. Dostupný z: <http://www.unicef.cz/odkazove_zdroje_textove_materialy/prava_deti/umluva_o_pravech_ditete-plne_zneni.pdf>.
40. *Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. [online]. MŠMT, 2004 [cit. 2015-09-01]. Dostupný z: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>>.
41. *Zákon č. 89/2012 Sb. (občanský zákoník)*. [online]. Parlament ČR, 2012 [cit. 2015-09-20]. Dostupný z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>>.

Přílohy

Příloha č. 1: Výzkumný nástroj

Vážení rodiče,

jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého, obor Učitelství pro mateřské školy. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro moji bakalářskou práci. Dotazník se týká výběru mateřské školy pro Vaši dceru/Vašeho syna s cílem zjistit, které informace a okolnosti jsou pro Vás rozhodující při volbě vhodného předškolního zařízení. Dotazník Vám zabere jen pár minut.

Dotazník je určen rodičům dětí předškolního věku z Brna, kteří podávají přihlášku do mateřské školy na školní rok 2016/2017. Dotazník je anonymní.

Předem děkuji za vaši pomoc a čas věnovaný vyplnění dotazníku.

S pozdravem a přáním pěkného dne

Lenka Pokorná

1. Uveďte počet přihlášek podávaných do MŠ na školní rok 2016/2017: .....

2. Je v rámci uvedeného počtu jedna mateřská škola, o kterou máte největší zájem?
  - a) ano, máme vybranou konkrétní školu, o kterou máme zájem
  - b) ano, máme zhruba představu o vhodné mateřské škole pro naše dítě
  - c) nepřemýšleli jsme o tom
  - d) ne, nemáme konkrétní představu
  - e) ne, vzhledem k nástupu do zaměstnání nám jde především o přijetí
  - f) jiná možnost:.....

3. Zakroužkujte typ Vámi upřednostňované mateřské školy podle zřizovatele:
  - a) státní (běžná)
  - b) soukromá
  - c) církevní
  - d) nemáme upřednostňovaný typ
  - e) jiná:.....

4. Vyberte Vámi upřednostňovanou mateřskou školu podle vzdělávacího programu:
  - a) standardní / tradiční
  - b) mateřská škola s prvky Montessori pedagogiky
  - c) waldorfská mateřská škola
  - d) Lesní mateřská škola
  - e) Začít spolu
  - f) Zdravá mateřská škola (Kurikulum podpory zdraví v MŠ)
  - g) nemáme upřednostňovaný typ
  - h) jiná možnost:.....

5. Jaký byl nejpodstatnější zdroj informací o mateřské škole/školách, na něž jste podali přihlášky? (vyberte 1 možnost)
  - a) internet
  - b) zveřejněné dokumenty a informace (př. vyvěšené v prostorách MŠ)
  - c) příbuzní, známí
  - d) osobní návštěva (den otevřených dveří, schůzka s ředitelkou či pedagogy)

- e) docházka předchozího dítěte/děti
- f) jiný zdroj (prosím uveďte):.....
- g) nemáme žádné informace

6. Z nabízených odpovědí vyberte maximálně 3, kterým kladete největší význam.

Před podáváním přihlášky považuji za důležité seznámit se:

- a) s dostupností od bydliště/ zaměstnání
- b) s výší školného
- c) s provozem školy (s vnitřním řádem)
- d) s filozofií mateřské školy
- e) se zaměstnanci mateřské školy
- f) se složením dětského kolektivu
- g) s formami spolupráce rodiny a mateřské školy
- h) další podstatné informace (prosím uveďte):.....
- i) nepotřebujeme žádné informace

7. Mají na Vaše rozhodnutí vliv specifické podmínky pro děti poskytované mateřskou školou (nižší počet dětí ve třídě, možnost úpravy jídelníčku, bezbariérové prostředí apod.)?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8. Které zájmové kroužky byste uvítali (možné vybrat více) v mateřské škole?

- a) angličtina
- b) keramika
- c) flétna
- d) tanečky
- e) jiné (prosím uveďte):.....

9. Následující aspekty ohodnoťte podle jejich významu při výběru vhodné mateřské školy, kde vyjadřuje: 1 – velmi významné, 5 nejméně významné

a) vzdálenost od bydliště/ od zaměstnání	1	2	3	4	5
b) provozní doba	1	2	3	4	5
c) výše školného	1	2	3	4	5
d) školní vzdělávací program	1	2	3	4	5
e) režim dne	1	2	3	4	5
f) možnost adaptačního procesu před vstupem dítěte do MŠ	1	2	3	4	5
g) otevřená spolupráce školy s rodinou	1	2	3	4	5
h) prostředí a vybavení MŠ	1	2	3	4	5
i) nabídka kroužků	1	2	3	4	5
j) počet dětí ve třídě	1	2	3	4	5
k) věkové složení třídy	1	2	3	4	5
l) vedení MŠ	1	2	3	4	5
m) složení pedagogického sboru	1	2	3	4	5
n) chod školní kuchyně	1	2	3	4	5

10. Zamyslete se prosím, v čem je Vaše dítě jedinečné (možné označit a doplnit více položek):

- a) specifické zájmy, nadání   prosím, uveďte jaké:.....
- b) zdravotní potřeby   prosím, uveďte jaké:.....
- c) jiná specifika   prosím, uveďte jaká:.....

.....
(přednosti, povahové vlastnosti, obtíže v navazování kontaktů, v přizpůsobivosti pravidlům apod.)

11. Mají uvedené jedinečnosti vliv na rozhodnutí o výběru upřednostňované mateřské školy?

- a) ano
b) ne
c) nevím

Doplňte prosím další neuvedené okolnosti, které považujete za rozhodující při výběru MŠ:

.....

Seznam použitých zkratek

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
např.	například
př.	příklad
příp.	případně
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
Sb.	sbírka
ŠVP	Školní vzdělávací program
tzv.	tak zvaný
VO	výzkumná otázka

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lenka Pokorná
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Berčíková
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Preference rodičů při výběru mateřské školy
Název v angličtině:	Parents' preferences in choosing a kindergarten
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá problematikou výběru mateřské školy. Teoretická část pojednává o významu předškolního vzdělávání, objasňuje pluralitu ve školství a variabilitu vzdělávacích programů, ukazuje na možnost volby mateřské školy. Zvláštní pozornost je zaměřena na rodinu, která rozhoduje o volbě předškolního zařízení. Věnuje se potřebám a zájmům dětí, které by měla rodina zvážit při výběru mateřské školy. Podává přehled typů předškolních zařízení. Praktická část zjišťuje přístup rodičů zkoumaného souboru k volbě mateřské školy.
Klíčová slova:	předškolního vzdělávání, kurikulární dokumenty, rodina, funkce rodiny, výchova v rodině, spolupráce rodiny a mateřské školy, potřeby dítěte, zájmy dítěte, typy předškolních zařízení
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis deals with the matters of selecting a kindergarten. The theoretical part discusses the significance of preschool education, it clarifies plurality in schooling system and variability of educational programs and it also shows the possibility of choice of a kindergarten. Special attention is payed to a family, who decides about the choice of kindergarten. It also professes the children's needs and interests that a family needs to consider when choosing a kindergarten. Lastly, it offers an overview of preschool institutions. The practical part finds out about the research sample's attitude towards choosing a kindergarten.

Klíčová slova v angličtině:	preschool education, curricular documents, family, function of a family, upbringing in the family, cooperation between a family and a kindergarten, children's needs, children's interests, types of preschool institutions
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Výzkumný nástroj
Rozsah práce:	55 stran + 1 příloha
Jazyk práce:	český